

TRACTATVS
LOGICÆ PARVÆ,

DISTRIBVTVS IN TRIBVS LIBRIS,
IVXTA MENTEM
DOCTORIS IOANNIS DVNS SCOTI.

DICTATVS A DOMINA
BALTHASARA PETRONILA
ARCE ET SVAREZ,
COMITISA TVRRIS DE ARCE, ET DOMINA
de Bentrancs, Figueroa, Iinzo, alijsque locis.

DEDICATVS

DVCISÆ DE PASTRANA, INFANTADO,
et) Lerma; Principisa de Melito; Marchionæ de San-
zillana, et) Cenete; Comitisa del Real de Mançana-
res; Marchionæ de Arbueso, et) Arguilla, et) quatuor
Municipiorum del Infantado; et) Baroniarū de Aio-
ra, et) Alberique, et) aliorum quingenta su-
pramille locorum.

SUPERIORVM PERMISSV.
Salmanticæ: Apud Viduam Lucæ Perez, Typ. Vniv.
Anno Domini 1692.

EXCELLENTISSIMÆ DOMINÆ
DVCISÆ DE PASTRANA,
INFANTADÒ, ET LERMA; PRINCIPISÆ
DE MELITO; MARCHIONÆ DESANTILLANA,
ET CENETE; COMITISÆ DEL REAL DE MANZA-
NARES; MARCHIONÆ DE ARBVESO, ET ARGOCILLA,
ET QVATVOR MVNICIPIORVM DEL INFANTADO;
ET BARONIARVM DE AIORA, ET ALBERIQVE,
ET ALIORVM QVINGENTA SVPRAMILLE
LOCORVM.

ECOENAS Omnia, hoc breve Cō-
pendium Logicæ parvæ ad configit,
tanquam navis fluctuosa, vel sumer-
sa in mare suarum ineptiarum, ad se-
curum portum auxilij Tui; & cūm
Scriptores sint educti in magnam dubitationem,
quibus personis possent Opera sua offere; illis pri-
mùm, quibus sequēs versus Poetæ conveniat (nul-
li, nisi Tibi, inveni) Virg. Eglog. i. Verū hæc tan-
tum inter alias extulit turbes, quantum lenta solent inter
viburna cupressi. Et ut calamus refert apud Divum
Hieronym. lib. Esther cap. IX. Fama quoque nominis
eius crescebat quotidie, et per cunctorum ora roulitabat.

Et idem alio loco in lib. Iudith cap. XV. Tu gloria
Ierusalem, Tu latitia Israel, Tu honorificentia populi nostri.
Et dico cum Poeta Virg. in eadem Eglog. Ante le-
ves ergo pascentur in ethere Cervi, & frena deſtituent nu-
dos in littore pisces, quam noſtro illius labatur pectore cul-
tus. Faceo propterea virtutes alias quam plures im-
mensas, quæ merito de Te dici, enarrati, & prædi-
cari poſſent; nam ſi membra, artuſque mei omnes
in linguis diſsertiſſimas verterentur, totamque ef-
fici lingua m, adhuc etiam illæ ſufficienter expri-
mere noſtā poſſent, iuxta illud Maronis: Si mibi ſint
linguacentum, ſint ora que centum, ferrea vox, omnes noſtā
poſſem dicere laudes. Vale Dominarum Decus, & vir-
tutis exemplar admirandum, inauditum, & in-
comparabile.

B. L. P. de V.Ex.

Comitisa Turris de Arce.

APPRO-

APPRÖBATIO R. P. FR. IO ANNIS DE ARIAS,
Ordinis S. P. Noſtri Francisci, Lectoris Artium in Col-
legio de Santa Maria Angelorum.

VBTILE Opus Logicæ compendium, vul-
go ſumulæ nuncupatum, in tres libros di-
ſtributum iuxta D. Mariani ſubtiliſque
Ioannis Duns Scoti mentem, elaboratum.
à Domina Balthazar Petronila Arce &
Suarez, Comitita de Arce, iuſtu perilluſ
ſtris Domini D. Didaci de Morales, dig-
nissimi, Reverendissimique Antiftitis, ac pervigilis Obſer-
vatoris, ac Custodij indeſeffè Eccleſiæ de Zalamca, exa-
muſſim legi, iterum atque iterum iucundior ſemper perle-
gi, & tota cura examinavi, plurimum in eo repeti; egre-
gium nempe, eruditum, integrumque opus, & iucundius ſi-
mul, quod ingenij acumen, eruditionis vis, atfluens doctri-
na luce clarior, mente ſubtilior, (quæ integritas cauſæ raro
hoc bonum componunt) Auctricis eſt gloria, quid in qua in
Auctricis? Vrbis, necnon & orbis; extollere enim valet, ſi
hucusque ſordidus, iam illuſtris foemineus ſexus, elata vo-
ce laudis tantæ Auctricis ſui cum onore honoris; nam eius
gignans animus Pigmeum ſexum foemineum elevat, à for-
dibus illuſtrat, exclamet iterum igitur, atque iterum repe-
rat; Tu honorificantia populi nostri. Tantum ergo unde-
quaque opus approbo, laudo, & miror. Approbo, quia ni-
hil devium ab orthodoxa fide reperi, nihil obviū Philo-
ſophiæ veritati percepi, quin potius omnia ſapientiſſima
animadverti: laudo, quia necdum, neceſſarium tyronis pu-
to, verum etiam ſtudioſis Præceptoribus Scotiftis, vt potè
In quo quidquid pro offenſione, ac deſenſione Scoti, viſque
ad hæc tempora deſideratur fideliter, ac dilucidè inveni-
tur, imò ſtudioſis omnibus pervitile, in quo omnium Aucto-
rum ſententiæ iuxta propriam materiam breviter coacer-
vatæ, dilucidè explicatæ, &c, ſi opus ſit, pro veritate, aut ini-
geniōſe deſenſæ, aut accerrimè, vel impugnatæ, vel expug-
natæ reperiuntur; miror ob tantam miram eruditionem, ni-
fi

si melius dicam *Opus miror*, in quo maxima Dei Providentia elucet, veluti sapientes huius saeculi humilantur: ideo ut aeternis typis mandetur, dignissimum iudico; exopto, rogoque Tua Dominationi per illustri. In hoc Sanctae Mariæ Angelorum de Zalamea, Ordinis Minorum, Conventu, die 5 Februarij, anno 1692.

Frater Ioannes Arias.

APPROBATIO R. P. Fr. DIDACI DE ORELLANA & Arevalo, Ordinis N. P. S. Francisci, Lectoris Inabilitati, & Custodij Provinciae S. Michaelis.

TRACTATVM Hunc Logicæ parvæ distributum in tribus libris, iuxta mentem Doctoris subtilis Ioannis Duns Scoti, dictum à Domina Balthasara Petronila Arce & Suarez, attentè legi, & iucundè perlegi, in quo nihil inveni, quod non eruditio redoleat, non solidè probetur; non obiectorum nodos facilè dissolvat, ad quam Scoti nostri doctrinæ subtilitatem, ac mirabundam, plenam, & amicam non reddat ad oculumque obstendat, quam cōmuniter (hac adhuc tempestate) in scholis tanti Doctoris opiniones circumferantur. In hoc ergo tractatu, non solum quod orthodoxæ fidei, rectæ fidelium institutioni adveretur, apparet nihil. Quare si typis mandetur, non minus ad Philosophorum, quam Theologorū accommodatè deserviet: quippe ita in illo omnia eruditè discutiuntur, ac terminantur, vt nihil amplius in hoc tractatu desiderari posse videatur. In hoc S. P. N. Francisci de Zalamea Cœnobio, die 24. Ianuarij, anno 1692.

Frater Didacus de Orellana & Arevalo.

APPRO-

APPROBATIO R. P. Fr. JOSEPH DE SAN NICOLAS, Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Discalceatorum, & Ministri in Collegio Sancti Blasij, de Provincia Bezhicana.

AVE MARIA SANCTISSIMA.

ATABVNDVS, necnon, & iucundus tractatus hunc Summularum in libros tres separatum, & in lucem editum à Domina Do- mina Balthasara Petronila Arce & Suarez, Domina Bentrances, atque Turris de Arce, necnon Comitisa de Arce, legi, & eum reperio non solum dignum, vt ab omnibus accuratè inspiciatur, (vt potè nihil continet contra legem Dei, & doctrinam Sanctorum Patrum) verum etiam quod à nemine dempto non admiretur, tanquam in brevi concha mars sapientiae accumulatum: quia si Regina Sabbà ab omnibus cum ingenti admiratione perdocta vociferatur; quia Salomonis sapientiam in floribus aperuit; Tu, o Do- mina, loculenter patefacis in flores tres libros sapientiam illius Salomonis secundi, scilicet, Ioannis Duns Scoti. Ergo à nemine dempto sapientissima propallari debes; cum in qualibet flore huius tractatus, non solum manifestes sapientiam tanti Doctoris; verum etiam fragantiam tui acuminis ingenij alios participes facias.

De floribus, quæ in Paradyso mirabilia praæsta posuerunt ante lapsum Protoparentum nostrorum, attestavit Magnus Basilius, quod semper in eadem viriditate permanserunt, & ita video quæstiones, quæ hæc carmina virtentia componunt, vt potè tamque benè dispositæ, tamque accuratissimè indagata. A perspicacitate tam superioris ingenij, vt dicere possimi cum Antiochenis eloquentia: *Suade quidem est practus, & hortus, veroque tamen suavius; multò spirat lectio; illuc si quidem flores, sed qui tempore marcescunt, hic autem occurrit sententiæ in nativo vigore perenates; illuc ex ipso aspectu, quidam oblectationis conspicitur, hic autem ex ipsa mox lectione plurimum decerpitur utilitas.* Sed

Sed non minus ad rem, Eusebius in laudem Platonis operum in varietate (ait Eusebius) & dispositione mirabilis tantarum florum, invenient omnes requiem, & suavitatem, invenientque fontem sapientiae dicentesque etiam pro me, & in laudem tui operis. O Domina, ut Mantuanus: Sub lingua tibi laetis opes, & rosida puri nectaris, æterno copia fonte fluit.

Iam, iamque punctum facio; (sed non finale, quia hoc nec Auctrix admittit, nec opus) vltimareque dicam de operre tuo, o Domina, quod Augustinus ad Hieronymum: Tam men vtiliter à te conscripsimus librum satis approbamus. Sic sentio, in Sanctissimæ Triados Nudipedum Collegio de Zalamea die prima Marci, anno 1692.

Fr. Iosephus à Sancto Nicolao,
Minister.

APPROBATIO R. P. Fr. PETRI DE LEON, OR-
dinis S. P. N. Francisci, Lectoris Iubilati, &) Diffinito-
ris Provinciae Sancti Michaelis.

LOGICÆ Parvæ tractatum (cui Summularum Summa iam præconati licebit.) à Domina utique in ea Domina Balthasara Petronila Arce & Suarez, admodum Domina de Bentrances, atque Turtis de Arce perillustris Comitisa, in viam Doctoris Marianii subtilissimique nostri Magistri Ioannis Duns Scoti, accutissimè editum, ex indulto (quod fuit, fuit præceptum) sue dominationis illigatus, & isti obediens, (absque lectionis indulto) examissim vidi (sed ad quid oculus sine vitu?) sedulo, atque accurate evolvi, & tanta animi voluptate relegi, quanta loculentia in eo splendet, & quanto corde eius Auctricem prosequutus sum. Et fateor, quod in sua lectione, dum cupio sedare sitim, sitis altera crescit, desiderio videndi reliquum, & adhuc sitio. Non mireris cum in parva Logica ad summam tantæ operis, Logica tam mag-

na

na resplendet: in qua ingenij acumen, eruditiovis, breves, & copiosæ dicituræ, mira subtilitas, & ditionis sententiosa elegantia adinvicem concertant, & Auctricis gloriam maximè inter se fæderantur.

Hucusque Logica parva Summulæ nuncupabatur, sed iam iam, tanta ingenij dexteritate illuminata, à tanta illustri foemina laureata, (quod rarius, & excellentius est) & in sudore pulcherrimi, subtilissimique sui calami elaborata, Summulæ, maxima denique Logica, debent nuncupari. Non ego, sed egregius Seneca præconat. Animus, qui parva extolit, sudida illustrat: & sic sacra cupiens, audi Michæam: Et in Betlehem terra Iuda, nequaquam minima es, ex te enim exiit Dux, qui regat populum meum Israel.

Ad censuræ fornacem aurum operis tam præclari vestra dominatio clamat, (vt melius loquer) illis micantibus flammis, sua humilitas sine amore submittit; non ad fornacem censuræ, quæ nocere, sed ad. Auram matutinam, quæ semper favet, clamat congratulari. Sui operis ratione debet conquæti, cum coram iudice sine criminè repræsentet; Sed tantum, cum selectum, purum, & maximè candidatum, resplendeat. Si in igne probatur aurum, iam in ignito caslamo vestræ dominationis, hoc præstantissimum, purificatum emicat. Non eget probatione, quod in fornace tanti ingenij sine noxi radiatur. Olim quasi pro nunc, sic affatus est Cassiodorus: Frustra ad censuram proponitur, qui tantissimis titulis approbatus videtur. Quod indiget meo videri, & de iustitia clamitat, iani Cæsareus opera Virgilij excusando adimplevit. Laudetur, (inquit) placeat, rigetur, relegatur, ameretur. Et addo, quod Plinius in eventu persimili vociferavit. In quibus censoriæ virgulæ nihil; laudis, & admiratiois multa reperio.

Si primum librum huius tractatus evolvo, in cuius visceribus, prima operatio intellectus cum terminis se intertenet, in sua Auctrice extremum extremorum clarè eluci- datur. Si secundum attendo, in cuius aula in secunda opera- tio intellectus, cum comparatione, & divisione se delectat, iudicium iudiciorum sine iudicio iudicatur. Si tertium aspiro, in cuius vulva tertia operatio intellectus maximè glo-

riat

gat

riatur. Vnde aperte clarescit, quod liber primus axulum non reperit, secundus aequalis non agnoscit, & tertius sequentem ignorat. Tria sunt mihi difficultia, (dicebat Salomon) sed quantum penitus ignoro.

Perge, Aquila præclarissima, pennas rursus explicat ad volatum, vt sicut tria difficultia facilia nobis fecisti, cætera difficultima, sedentibus in tenebris ignorantiae illumines, & oblitera, mirifica cum claritate illustres.

Mulierem docere non possum, in illo sedulò dicebat Paulus, sed in præsenti fœminam docere permittit Deus. (Proh dolor !) quām incomprehensibilia sunt iudicia eius! Non sine arcane permittit; idem mysterium aperit, cū exclaims: *Infirma mundi eligis Deus, ut confundat fortia.* Rationis uterque sexus infirmusque prædicatur, verum etiam fœmineo sexu specialiter tribuitur infirmitas. *Mulierem fortrem quis inventiet?* inquit Salomon. *Etiam in sexu fragili,* canit Ecclesia. Enī clarescit cōfessio! & sic, quid immoror! Confundatur fortis, & sapientes, & omnis virilis sexus cōfundatur, & erubescat; cū fœmina tā singularis utique mūdo clarescat, quæ tanquam lucerna super candelabrum positā, eius curruscante doctrina, insipientes extinguat, inflatas vites humiliet, & nomine tenus Magistros edoceat.

Surgat impavida vestra dominatio, & cum fonte sapientiae viriliter dicat: *Concrescat in pluviam doctrina mea, fluat, ut ros eloquium meum:* dum sine timore emulationis modulè lingua mea decantat: *Tu miraculum naturæ. Tu nōnum sub Sole. Tu Phœnix mulierum huius seculi. Tu gloria generis tui. Tu honor, & decus populi nostri.* Sed ad quid laudatio? cū in Thrasii dicat Philosophus: *Magnorum non est laus, sed admiratio.* Ut parcas, præcor, si ad auditum tantæ veritatis, maxillæ tuæ rubescunt. Sed iudicio meo non parcas; dum tūcūs ad indicium progreditur: *Nemo potest vires iudicare aē opere aliquo, nisi personam operantis cognoverit;* quis est. Inquit Chrysostomus.

Et cum hoc sit verum, iudicium meum & certum, quādo inter cunctos tāti operis arbitros, in cognitione sui operis, (licet omnibus minor) Arbitr̄ maior appareat. A prīmeva sua ætate, vīque adhuc, quæ tenera est, personam operantem

rantis agnovi, & vt nescientes sapiant, & sapientes non intellexerunt, sed in dexteritatem huius clarissimi ingenij, pavent, & stupescant, sciunt, quod in promordijs tuæ lucis, tam miraculosum apparuit, vt de illo possit decantare, quod olim Enodius de alio præclarissimo cecinit: *In matutina luce, nō matutino solū, verò fulgore meridianō rutilat. Sciat,* non mirum esse, quod in arte logicali tam subtiliter irradiet, cū in cuncta liberali arte, tam vnicū effulgeat, quod de illo possit prædicari, quod de anima præactuali, tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. Totum in tota arte splendet, & totum in qualibet parte refulget. *Qui multa amplexatur, parva prosequitur.* Clamat Proverbiū. Sed hic fallitur: dum multa amplexando, multa protequitur. Sciant, iam vniuersale in omni intellectivo extolli, vt illi verè competat, quod Anna de Thobia filio suo canebat: *Omnia simul in te vnu habentes.* De Saule sacer Textus exclamat, quocūque se vertebat, superabat. Et de hoc illustri ingenio, illud agnoscentes, sciunt, quod hoc ipsum debet præconari. Hac tenus experientia probatur, Vbicunque se vertit, semper laudabiliter superat. Non est ars, quæ se abscondat à calore eius. *Amor omnia vincit:* sed ignoscat, quia iam consortem habebit. Cū tam mirum detur ingenium, quod omnia vincit. Sed vnde stupor maior acrebit, est, tam Magistrum in omnibus splendescere, cū clarissimum sit, quasi sine Magistro, in omnibus rutilasset.

Insignis ille Pictor Zeusis, volens in gratiam Crotonensium depingere Helenam, cuius eximia pulchritudinis fama erat vulgarissima, quinque pulcherimas, inter omnes Virgines, tā expectandū exéplar, sibi ante oculos proposuit, vt ex singulis elegantiora eligens, in Helenæ imaginem, illa transferret. Sic sanè Deus supremus omnū Pictor, nō quinque formosarum Virginum, (hoc est parum) sed dotes, & gratias, non solum fœminarum, verum etiam virorum (quod excellentius est) in nostra præclarissima Domina Balthasarā mirifice cōgesit, vt pulchritudo sui ingenij vñica omnibus innotesceret. Hæc omnia includuntur in vno, cū ad probationē dicere sufficiat: En vñ! Vnum ecce coronat!

DOMINA BALTHASARA FECIT.

Et cum fidei nihil dislonum, & catholicæ disciplinæ advertum in hoc præscripto relegatur; sed novus thesaurus sanæ doctrinæ admittetur; mirum in modum utilem iudico, dignumque proinde, ut in publicam utilitatem excudatur, & prælo mandetur: quia quot verba, tot præmia, & nihil vacat ab utili doctrina, nisi cum silet. O si nunquam cessasset & à talibus. Dixi quod sentio. Salvo &c. In Conventu S. L. N. Angelorum de Zalamea, 4. die Februarij 1692.

Fr. Petrus Leon.

APPROBATIO R. P. Fr. MICHAELIS A SANCTIS;
sime Trinitate, Ordinis SS. Trinitatis Discalceatae, & Vicarius Coll. gij Sancti Blasij, de Provincia Becciana.
AVE MARIA SANTISSIMA:

VIDI vigili cura, & animi oculata atentione hunc tractatum Logicæ parvæ, à Domina D. Balthasar Peñonila Arce & Suarez, Domina de Bentrancs, nec non Comitia de Arce compositum; & statim venit mihi intentem illud Quintilliani: *Hoc opus non indiget probacione, sed laudatione.* Sed quid mirū est, ut Quintillianus mihi se offerat, quando absque hiperbolica figura possum dicere: *Ars* est inter arces, cuius ingenium culmina tenet; *Ars* est, cuius altitudine, tibi, ô Domina, tuba famæ proclamat in secundâ Minervam. *Ars* est, de qua possum decantare cum Ionino: *Tu vero fidei specimen cantique novum
Vtue saeculi exemplum tui.*

Cum in explicatione huius operis non solum proponas ante oculos viventium in hac temporum tempestate speculum, in quo perspicitur magnitudo ingenij tui; verum etiam procerum tuorum, scilicet, Arcium.

*Eft ubi, qui procerum signatur imagine vultus
Festis maternæ nata magnalia.* Ait pro te Mantuanus.

Omnes possunt se dari advocati, ut veniam ad arcem enim vero, repositam habent messam, hinc potare possunt vinum sapientiae, & doctrinæ, quod misericordia Domina, cum agi.

agititate sui præclarri ingenij. *Omnes vocat*, ait Phoenix de votio[n]is meæ Mag. Paren[s] Augustinus, *Ve eos sua sapientia sapientes reddat*: *igitur nullus sit, qui non accederet.*

Hucusque, ô Domina, in toto terrarum orbe, causa admirationis fuit semper illa per illustris foemina, nomine Cassandra Sidelis, de qua loquens Pontianus ait. quod pro lana librum, pro fuso calatum, & stylum pro acu tractabat, & extollens vocem in laudem illius, sic se habet: *O decus Italia! quas tibi laudes dicere gentes, quas ve refferre parem.* Cæterum cedat, iamque recedat Casandram fidelem, & admiratio tota sit in te, & in perspicacitate tui ingenij, cum te viderint omnes ocupatam totam in controv[er]tendis difficultimis questionibus, & indagādis subtilissimis ditputationibus. Exclamet pro te, ô Domina Pontianus: *O decus Arcium, quas tibi laudes dicere gentes, quasve refferre parem.*

Non caret mysterio, quod solum det in lucem hūc tractatum Logicæ parvæ, cum sit, ut abundantius replete omnem terram. Vista fuit ab Ecclesia nubecula parva, & statim addidit: *Facta est pluvia granaria.* Rogo nunc vnde illatus Propheta, quod ventura erat pluvia grandis? Iam ipse dixerat: *Ecce nubecula.* A paritate nubecula. Ergo non caret mysterio, quod Logica hæc parva videat claritatem lucis, scilicet, ut abundantius ros sapientia præcontentus in ea pluat studentibus. Amplius visum accommodo ad illam nubeculam, & respicio, quod solum admiratione celebratur. *Ecce*, ait Propheta: quare *Ecce*? quia solum admiratione celebrari debet id, quod parvum est, & abundanter fluit. Solūmodo admiratione celebrari debet hæc Logica parva, & dicere Auctrici illius, quod Phacion ad Euripidem,

Euripides

*O pueri istud sapientis est viri paucissimis
Plurima posse verbis plura compleri.*

Et in posterum dicam cum Hieronymo: Optimus est liber, imprimatur. Sic sentio; salvo, &c. In hoc Discalceatorum Sanctissimæ Trinitatis Collegio de Zalamea, die 4. Mar, tij 1692.

Fr. Michael à Sanctissima Trinitate.

AD

*A D T E C O M I T I S A M T V R R I S
de Arce, &c. huius Logica parva doctis-
simam Scriptoram,*

*Lic. D. Gregorius Antonius de Escobar, humi-
lis Condiscipulus tuus.*

ALTISSIMA Domina, atque iterū, & iterum Do-
mina, & semper Domina mea, & Condiscipu-
la, (meritò iam Magistra, probatione doctis-
simorum Virorum) Vaci à litteris (vt ego) semper
debemus ad ingeniosissima huiusmodi tractatus scrip-
ta (vt ista tua) accedere, ea videnda, non corrigenda,
nec iudicanda; sed discenda, mandandaque memoriae:
tamen, (non opinio vaga) sed disciplina accutissima
recipienda est, non solum à me huius facultatis igna-
ro, sed à quolibet eius peritissimo Professore. Has au-
tem tuas litteras, subtilissimas laudo; non vt debeo,
(quia lingua mea est inculta significandi opus tam mu-
nificentissimum) sed vt meus rudis calamus potest; vt
nam in Ciceronis, aut Senecæ elegantia convertere-
tur, solum historiando, & præconiando de Te, vt de
tam inclitissimo foemineo sexu, nunquam subtiliori in
toto orbe reperto. Ignosce suavissima, & subtilissima
flor, semper odorifera ingenio; & vale. XII. Martij, an-
no redempt. M. DC. XCII.

Lic. D. Gregorius Antonius de Escobar,

LI-

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS El Doct. Frey Don Diego Morales Por-
tocarrero, del Abito de Alcantara, Prior
Iuez Eclesiastico Ordinario del Priorato
de esta Villa de Zalamea, por Autoridad Apostoli-
ca del Consejo de su Magestad, y su Capellan, &c.
Aviendo visto la aprobacion, que por nuestra co-
mission ha dado el P. Fr. Juan Arias, Religioso de
la Observancia de S. Francisco, de esta Provincia de
S. Miguel, Lector de Artes de su Convento de San-
ra Maria de los Angeles, en esta Villa de Zalamea,
de nuestra jurisdicion, à un libro, que se intitula:
*Tractatus Logica parva, distributus in tribus libris, iuxta
mentem Doct. Ioannis Duns Scoti: dictatus à Domina Baltha-
sara Petronila Arce, &c) Suarez, Comitisa de Arce.* Por lo q
à Nos toca por la parte damos licencia, para que se
pueda imprimir dicho libro, en atencion no con-
tiene cosa, que se oponga à nuestra Santa Fè Ca-
tholica, y buenas costumbres. Dada en esta Villa
de Zalamea en siete dias del mes de Febrero de mil
seiscientos y noventa y dos años.

Frey D. Diego Morales Portocarrero.

Por mandado de su Señoria el Señor Prior, mi Señor:
Christopher Gordillo.

PRO-

trocinio mei Præsidis: & quidquid dixi, aut dixerim inter
reponendum sub pedibus Sanctæ Romanæ Ecclesia hu-
militer subijcio, necnon censuræ vestræ.

Proponens vero eodem modo veniam capiat, & po-
stea dicat: *Sed uersus tuam conclusionem, in qua defendis
hoc, vel hoc duplice, ut moris est, insurgam medio. Mil-
itavit primum adversus primam conclusionem, vel tertiam,
& ponat syllogismum cōtra conclusionem prædictam, &
positam transeat ad præcipuam conclusionem, quam de-
fendit, & dicat: Erit secundum contra talēm conclu-
sionem, in qua defendis hoc, vel hoc, & ponat suam ratio-
nem affirmativam, & referat: Contra quam sic argumen-
tor authoritate, vel ratione, & posito argumēto, sic finiat:
His, Tāg's pro acumine ut ingenij facile me ja:isfa-
cies.*

Respondens vero attente apprehendat syllogismum
utriusque conclusionis, & postquam illum referat: Ad
quod? & respondebit proponens ad secundum, qua ratio-
ne intelligere debet proponens quoad secūdum medium
debet attendere, & tum videat, si est syllogismus, vel en-
thimema, & fideliter resumat, quod fuerit, & sequatur,
respiciendo primo ad maiorem, secundo ad minorem,
postea ad consequentiam, & si in aliqua ex præmissis in-
venierit dubium, eam distinguat: si veram, eam concedat;
si falsam, eam neget; si impertinens, dicat transeat.

Si fuerit axioma, dicat: Concedo axioma, vel nego:
Si authoris as alicuius Sancti, vel Aristotelis, respondeat:
Concedo, vel nego autoritatem. Si autem ponatur ver-
bum *sequenter*, dicat: Distinguo consequens, non vero
consequentiam. Si Syllogismus supposuerit aliquid fal-
sum, dicat: Nego suppositum maioris, vel minoris, vel
consequentialę. Et hoc sufficit, ut intelligatur breviter mo-
dus certandi in certamine litterarum, & incipiēmus ex-
plicare librum primum Summularum.

LIBER PRIMVS SVMMVLARVM.

N hoc libro disputant Doctores de re-
bus ad primam intellectus operatio-
nem spectantibus, videlicet de ter-
mino, & eius qualitatibus, tamen ve-
mens nostra absque erroris nota pro-
cedat in prima illius operatione, quæ
& proponatur tyronibus facilius in primo tractatus
exordio.

DISPV TATIO PRIMA.

DE NATVRA TERMINI IN communi.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit terminus Logicus in communi?

V à termino faciliter incipiāmus, Deus principium,
& finis omnium rerum creaturarum est; lucis suæ
fulgore meam irradiet mentem. Terminus er-
go, si grammaticaliter accipiāmus, finem significat cuius-
cumque rei, sicut terminus Hispanicus est ultimū limen
iurisdictionis, iste est terminus realis, seu vulgaris termi-
nus: ergo ad nostram dialecticam pertinens, qui vocatur
Logicus, sic à Doctoribus diffinitur,

PROLOGVS.

Mantissime Lector, commenda mea
morię tuę nomen Dulcissimum Iesvs,
qui est dulcedo cordium, & cum eo
cum clama, & pariter sit in animo
tuo timor Domini, quia, ut ait David

*Psal. 110. Initium sapientiae est timor Domini: & ut ait
Spiritus Sanctus lib. 1. Sap. part. 1. Quoniam in male-
bolam animam non introibit sapientia, ne habitabit incor-
pore, subiecto peccato; quare fugiendum est, quia non
potes esse sapiens, si praecepit Dic non servas. Vnde
ut in Logica parva, & alijs scientijs peritissimus
fis, debes florere omni genere virtutum, scilicet,
charitate, castitate, &c. Et cum scientia absque char-
itate sit vacua, pete ab ipso Iesu ante omnem sci-
entiam, bonitatem morum, & disciplinam, dicendo
cum Rege Propheta, Psalm. 118. Bonitatem, discipli-
nam, & scientiam doceme. Hæc est vera sapientia de-
sulsum descendens à Patre luminum. Et cum meū
sit in Logica indagare veritatem, & veritas magis
elucescit, dum fuerit maior oppositio, iuxta illud
Philosophi axioma: *Opposita iuxta se opposita magis
elucescit.* Et cum hoc solum competit argumenta-
tioni; visum fuit mihi, proponere suas regulas, an-
tequam explicem institutiones Logicales.*

CA-

CAPVT PRIMVM.

*De modo observando inter Scholasticos dispu-
tantes.*

ICET ad integratē tractatus Logicæ par-
væ non pertineat hoc caput, quia est uti-
le tyronibus, ad hoc ut habeant integrā
notitiam, modum observandi ante dis-
putationem, quod est commune in omni-
bus scholis; ideo vñsum fuit mihi, illum
proponere, ut cum maiori facilitate eum
sciant: & cum disputatio non possit esse, nisi inter duos,
quorum vñus erit proponens, alter vero respondens, &
hac de causa erit inter illos sermo.

Si vero fuerit respondens, debet antequam agredia-
tur ad suam quæstionem, primo discooperto capite, cap-
tare veniam primi Praefuli, secundò Lectori, & sic de
exteris, secundum suam dignitatē: postea vero dicat:
Quæstio, quæ in praesenti se offert vñtilanda, inquit
hoc, vel hoc; circa quam difficultatem triplex, vel qua-
triplex versatur sententia, quarum prima sic se habet.
Dicat hic fundamentum sententia, & AA. eius, & sic
procedat in qualibet sententia, dum accedat ad suam,
quam defendit, & dicat secunda, vel tertia, &c. à me de-
fensanda per oppositum affirmat, & illam referat brevi-
ter, lepore, & formalī modo, quo potuerit, antequonendo
authoritates Sanctorum rationibus Aristotelis, & aliorum
& his finitis, dicat: Hæc est mea conclusio: si quis ve-
strum insurgere voluerit, paratus sum responderē ei, sub pa-
tro

A

Magister Scotus in præsenti sic illum diffinit: *Terminus est vox significativa ad placitum, ex qua simplex con- ficitur propositione.* Quæ diffinitio rei ciēda est, quia dimi- nutè procedit, nam in præsenti diffinitur, ut abstrahitur à vocali, mentali, & scripto: sed hæc diffinitio solum cō- venit termino vocali, ut ex se constat: ergo ut diminuta non est admittenda.

Aliet vero Villalpan. eum diffinit, dicendo: *Terminus est signum ponibile in propositione.* Quæ diffinitio contrariò claudicat, nam convenit verbo, quando actua- litate non constituit propositionem, exercendo rationem vinculi, quia tunc signum est ponibile in propositione: ergo, &c.

Alij Authores sic terminum diffiniunt: *Terminus est signum doctrinale Logice incompletum actu constituens propositionem.* Sed tamen ista reiicitur per istam rationem: Per vos, ò AA. huius sententiaz, ad rationem termini re- quiritur significare: ergo quidquid participat rationem termini debet significare. Tunc sic, sed hoc est falsum: ergo & diffinitio. Probo maiorem, in hac propositione: *Syndabus non est Blitiri, ly syndabus est terminus istius propositionis* (ut vos fatebimini, sed *Syndabus nihil signifi- cat*: ergo ad rationem termini non requiritur significatio;

Sed ut clariore luce istas rationes videatis illucce- re, notate meam sententiam: *Terminus Logicus in communione est extremum propositionis Cathegoricæ.* Hæc diffinitio defumitur ex Aristotele 1. prior. cap. 1. tenentque eam Villalp. lib. 1. Sum. cap. 1. & ex Scotistis Rodriguez cap. 2. sua dialect. Mastr. trat. 1. Fuent. diffic. 1. Illustris. Merin. Vicenc. Ciorla. Villaver. quatenus affirmant, quod rationem termini non requiritur significatio: il- lamque communiter defendunt Scotistæ in suis manu- scriptis.

Probatur primò mea conclusio: *diffinitio, quæ con- venit omni suo diffinito, est bona: sed ista ita se habet: ergo, &c.* Probo maiorem: Non potest assignari aliquid, quod sit extremum propositionis cathegoricæ, & quod non sit terminus; & contra, aliquid quod sit terminus

Lo:

Logicus, & quod non sit extremum propositionis cathe- goricæ: ergo mea diffinitio convenit omni sub diffinito contento: & consequenter est bona.

Probo secundò: diffinitio, quæ constat genere, & differentia est bona: sed ista ita se habet: ergo est bona. Maior certa est, minor probatur: Per ly *extremum con- venit cum extremis lineis superficie corporis*: ergo con- stat genere: & consequenter habet conditionem necessariam ad bonam diffinitionem, & tamen est convertibilis, ut ex prima probatione constat.

Solvuntur argumenta Adversariorum.

ARGVIT VR primò contra meam conclusionem: Hæc diffinitio convertit alijs à diffinito: ergo non est bona. Probatur antecedens: In hac propositione: *Est est verbum, ly est primum induit rationem extremi simplicis propositionis*: ergo est terminus. Probatur antec- edens: Per vos, ò Scotistæ, *Terminus est extremum pro- positionis simplicis*: sed in prædicta propositione *ly est pri- mum est extremum propositionis simplicis*: ergo est ter- minus. Resp. ad argumentum, quod est Alcides huius quæstionis, negando antecedens, ad probationem cuius, distingo antecedens: convenit verbo reduplicative, ne- go antecedens; materialiter, concedo antecedens.

Vel aliter potest responderi meo videri eleganter in hac propositione: *Est est verbum, ly est induit rationem extremi verbaliter acceptum*, nego antecedens; nomina- liter, concedo antecedens: nam ad hoc ut conveniat verbo, debet illi convenire, prout induit rationem verbi, scilicet, prout est nexus, seu vinculum necens prædicatum cum subiecto: unde cum ècontrariò se habeat, scili- cet, ut subiectum cum prædicato, hinc est, quod non in- duit rationem verbi; benè tamen rationem subiecti.

Arguitur secundò: Dantur aliquæ voces, quæ possunt esse extrema propositionis: sed tamen non sunt termini: ergo hæc diffinitio est mala. Probatur minor. Hæc voces

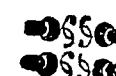
Bla

Bilitiri, V_a, Syndapsus possunt esse extrema propositionis: ergo, &c. Probatur minor: Quæ possunt esse termini, sunt quæ possunt esse partes orationis: sed hæ voces non possunt esse partes orationis: ergo non possunt esse termini. Probo maiorem: Partes orationis sunt significativæ: sed hæ voces non sunt significativæ: ergo non possunt esse partes orationis: nam quælibet propositio dicitur proposi-
tio in quantum est enuntiativa vnius de alio, & est ora-
tio, in quantum partes eius separate sunt significativæ.

Respondetur, concedendo maiorem, & negando mi-
norem, ad probationem cuius, concessa maiori, negatur
minor, & consequentia, & ad probationem distinguo mi-
norem: Hæ voces *Bilitiri, V_a, Syndapsus* non possunt esse
partes orationis doctrinalis, concedo minorem; non do-
ctrinalis, nego minorem, & consequentiam; & ad proba-
tionem distinguo ut distinxii: Partes orationis sunt signi-
ficativæ doctrinales, concedo, non doctrinales, nego, &
etiam consequentiam, concedendo reliquum discursu-
sum.

Nam verum est, quod ad hoc, ut aliquæ voces sint
partes orationis, debent significare, quia cum oratio
diffiniatur apud Aristotelem per hoc, quod sit *Oratio sig-
nificativa ad placitum, cuius aliqua pars separata est signifi-
cativa*. Hinc est, quod eius partes dicunt significare, sed
hoc est verum, dum loquitur de oratione, ut est diffini-
ta, quæ diffinitio non comprehendit, nisi orationibus do-
ctrinalibus, non vero, non doctrinalibus, seu materia-
libus; vnde licet istæ voces non sint partes orationis do-
ctrinales, sunt tamen non doctrinales: & pariformiter di-
co, licet non sint termini propositionis formalis, seu sig-
nificativæ, sunt tamen materialis, & non signifi-
cativæ, ut ista: *V_a non est*

Syndapsus.

QVÆSTIO SECUNDA.

An copula verbalis sub ratione præcisa copula sit ter-
minus?

IN hoc errore inciderunt Petrus de Oña, & alij, quos
citat Rodriguez cap. 2. suæ dialecticæ, qui affir-
mant, verbum est, prout induit rationem copula, ha-
bere rationem termini; sed oppositum tenent omnes Phi-
losophi, scilicet, Alphonsus a Malpartita lib. 2. de insti-
tutione dialecticarum, cap. 1. diffin. 2. Rodriguez loco
citat supra Mastrius, & Bellutus.

Conclusio: Copula, prout talis, est unio prædicati
cum subiecto: sed unio prædicati cum subiecto non est
nec subiectum, nec prædicatum: ergo, &c. Probatur mi-
nor à paritate. Sicut unio materiæ, & formæ in composi-
to substantiali non est pars compositi, ita nec unio prædi-
cati cum subiecto est pars propositionis: sed totum est pars
propositionis, quando induit rationem termini: ergo si
non induit rationem partis, nec termini.

Probatur secundò: Si copula, prout talis, esset vero
terminus, propositio resolvetur in illa, tanquam in par-
te illius sed propositio nequit resolvi in illa: ergo non est
terminus. Maior patet, probo minorem, quia unum quod-
que resolvitur in ea, ex quibus componitur. Probo min-
orem. Non potest esse terminus resolutionis, nisi id, quod
manet post resolutionem, sicut manebat in compositione:
sed copula post resolutionem propositionis non manet, si-
cuit manebat in illius compositione: ergo propositio non
potest resolvi in copula. Probo minorem. Expressa, & for-
malis unio extremorum post resolutionem non potest ma-
nere: sed copula est expressa, & formalis unio extremo-
rum: ergo non potest manere cum ratione copulæ post
resolutionem propositionis. Maior probatur ex Arist. 1.
per Herm. cap. 3. vbi citat: *Quod si verba per se sola pro-
ferantur subeunt vicem nominis, non tamen vicem verbis, quia non significant aliquam rem esse, vel non esse, & redacie-*
ratio;

rationem hoc modo, quod significant autem verba compositionem, quam sine compositione nequit intelligere: ergo secundum Arist. formalis extremorum unio, scilicet copula, facta eorum dissolutione non servat rationem copulæ: ergo non resolvitur propositio in ipsam, & consequenter nullo modo est terminus.

Solvuntur argumenta contraria.

ARGVITVR primò contra secundam sententiam: Illud est verè terminus, quod est extreum propositionis: sed copula prout induit rationem copulæ, potest esse extreum propositionis: ergo est terminus. Maior est certa, probatur minor. In hac propositione: Verbum *est* copula, ly verbum *est* primū induit rationem extremitati: ergo induit rationem termini.

Respondetur negando antecedens, aut distinguendo: induit rationem extremitati nominaliter, concedo antecedens, verbaliter, nego antecedens: & ratio est, quia verbum *est*, quando ponitur pro extremitate propositionis, sicut in ista non induit rationem copulæ, sed nominis, quia copula in tantum est copula, in quantum unit, non vero in quantum unitur.

Arguitur secundò: Quidquid habet rationem verisimilium prædicati est verè terminus: sed copula habet rationem prædicati: ergo &c. Probo minorem: In hac propositione de secundo adiacente: *Petrus legit*, ly *legit*, induit rationem prædicati: sed ly *legit* est verbum: ergo verbum, seu copula habet rationem prædicati. Respondetur ad argumentum, concedendo maiorem, & negando minorem: ad cuius probationem, distinguo antecedens: Formaliter, nego antecedens; specificativè, concedo antecedens, & nego consequentiam: & ratio est, quia verbum potest dupliciter considerari, in quantum est extreum propositionis: nam si est propositio ut ista, vel aliæ, similes imbibunt in se prædicatum, sed est participantium ipsius verbi, ut *Petrus legit*, idest, *Petrus est legens*.

Pez

Quæst. III. Quid sit signum, &c.

5

Petrus currit, idest, *Petrus currit cursum*. Si verò est verista: *Petrus albus* est, ly *est* induit rationem copulæ, licet sit in parte extrema posita, quia tum non est ratione officij, sed ratione positionis, seu volentis.

QVÆSTIO TERTIA.

Quid sit signum, & in quo eius essentia consistat.

VT amplius nota termini denotetur, secundum venit quid sit signum, & in quo eius essentia consistat, unde cum dentur termini, qui sunt significativi, melius percipiuntur explicata, & cognita natura signi.

Suppono primò, cum omnibus AA. dari signum (excepto P. Pontio) quod inquiritur in præsenti est, in quo eius essentia consistat, quare cum Divo Augustino tom. 3.lib.2.de doct. Christ. sic id diffinitur: *Est id, quod praeter speciem, quam ingerit sensibus aliqua aliud ex se facit in cognitionem venire*. Aliter noster Rodriguez, cap. 4. suæ dialecticæ, & alij cum diffiniunt: *Signum est quod potentia cognoscitiva aliquid a se distinctum representat*.

Sed nec una, nec alia est, quæ explicat essentiam signi, quare nullam admitto, & ratio est, quia isti Auctores se dividunt in explicando illam ultimam particulam, scilicet, *representare*, nam alij dicunt debere intelligi de representatione actuali, alij vero de aptitudinali fundati in illo axiomate: *Verba in affirmatione non dicunt actum, sed aptitudinem*.

Et ante omnia notandum est, quod cum signum sic quid relativum propter relationem, quam dicit ad significatum non diffiniunt cum in definitione quidditativa, cum hoc solū sit in absolutis querere cum diffiniremus per prædicata magis antecedentia ad quidditatem eius; & respondendo ad rationem primorum AA. dico, quod ex sua ratione sequitur, quod imago cooperata ali-

B

quo

quo velamine non esse signum, quia actualiter non repræsentat potentiae, sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur, ad aliam rationem aliorum AA, respondebitur explicando argumenta adversariorum.

Conclusio: *Signum est quoddam ens dicens ordinem significatio- s, & confirmationis cum suo significato: hæc cōclu- sio deflumitur ex Doct. Subt. in 4. dist. 1. q. 2. §. Ad secund. principale: quatenus afflamat de ratione Sacra- menti in genere esse lignum significativum gratia, quod non esset verum si ratio formalis signi, quod est quid su- perius ad Sacramentum non constitueretur per ordinem significationis, ad suum significatum, ut ex illis verbis lo- co citatis: Similitudinem gerens, & causa existens.*

Probo primò meam conclusionem. Illa est bona diffi- nitio, quæ constat genere, & differentia, sed ista ita se ha- bet: ergo est bona. Maior est certa, minor probatur: ly- ens ponitur loco generis, per quod signum convenit cum alijs entibus, & est materiale, supra quod cadit formale, scilicet, significatio; cæteræ particulæ ponuntur loco dif- ferentiae ad denotandum, quod signum habet relationem significationis, seu conformalitatis ad suum significatum, ut conceptum magis intrinsecum.

Probo secundo ratione meo videti efficaciter: Illud est ratio formalis signi constitutiva, quod prius compe- tit illi ratione cuius cætera illi convenient: sed hæc est respectus confirmationis cum suo significato: ergo, &c. Probatur minor: Nam repræsentabilitas competit illi, quia dimanat à respectu confirmationis, & significatio- nis: ergo, &c. Probatur antecedens: hæc causalis est ve- ra, ideo signum dicit repræsentabilitatem, vel est proximum repræsentare potentiae aliud à se, quia dicit ordinem significationis cum illo, non vero & contra: ergo ratio constitutiva signi non in representatione actuali, nec in repræsentabilitate, sed in respectu relationis ad actum

Probo Tertiò. Ad hoc, ut signum repræsentet, & pos- sit repræsentare potentiae aliud aliud, debet in se con- tinere illud aliud repræsentative: sed continere in se illud aliud est idem, ac dicere ordinem confirmationis, & sig- ni-

nificationis cum suo significato: ergo dicere ordinem ad suum significatum est ratio constitutiva signi, quia prius concipitur in illo, quam repræsentabilitas. Probo maio- rem aparitate ex Doct. Subt. in secund dist. quæst. 3. §. ita opinio, ybi ait: Ad hoc ut aliquod obiectum repræsen- tet plura obiecta, debet prius continere in se perfectio- nem, & entitatem illorum obiectorum: ergo ad hoc ut signum possit repræsentare proximè potentiae aliud aliud, debet prius continere in se ilud aliud repræsentati- ve, ac dicere ordinem significationis, & confirmatio- nis cum suo significato: ergo signum prius dicit relatio- nem ad suum significatum, quam repræsentabilitas ad potentiam. Antecedens constat ex Doct. Subt. loco ci- tato, consequentia sequitur: ergo mea conclusio ve- ra est.

Solvuntur argumenta contraria.

Definitio, quæ non continet sub se omne suum diffi- nitum, non est bona: sed ista ita se habet ergo non est bona. Minor probatur, maior est certa: in hac diffinitione diffinitur signum per actualem significatio- nem, seu confirmationem: sed non omne signum actualiter refertur ad suum significatum: ergo nostra diffinitione non convenit omni suo diffinito. Maior patet ex diffini- tione, minor vero probatur: illud non refertur actualiter ad aliud, cuius terminus non existit, sed significatum ali- cuius signi non existit: ergo non omne signum actualiter refertur ad suum significatum. Probatur minor: imago Se- raphici Nostri Francisci significat ipsum Patrem: sed Pater Seraphicus non existit actualiter: ergo signum evi- dens est, quod non dicit actualem relationem ad suum significatum, & consequenter, &c.

Respondet ad argumentum, & prius pro nunc no- tando quod relatio est duplex: vna prædicamentalis, & transcedentalis alia, nam prædicamentalis petit termi- num actualem existentem, transcedentalis non. Vnde

clarè constat argumentum: omne signum actualiter referatur ad suum significatum disgressione prædicamentali; nego consequentiam; relatione transcendentali, concedo consequentiam: & sub hac distinctione conceduntur, & negantur omnes propositiones antecedentes.

Arguitur secundò. Tam intrinsecum est signo respectus representationis ad potentiam, quam ordo significatio is ad suum significatum: ergo constituitur per utrumque respectum, & non tantum per relationem ad suum significatum. Probatur antecedens. Signum non potest respicere, nec intelligi respicere rem significatam per medium signi, quin respiciat, & intelligatur respicere potentiam cui significato representat: ergo tam essentia, le est signo ordo ad significatum, quam relatio ad potentiam. Respondetur, negando antecedens, ad probatio nem cuius, distinguo antecedens: non potest intelligi signum respicere rem significatam, quin intelligatur respicere potentiam quidditativè, nego antecedens; quietativè, concedo antecedens, & nego consequentiam: & ratio est, quia cum essentia signi consistat in relatione ad significatum, bene potest concipi quidditativè eius essentia, quin concipiatur cum ordine ad potentiam quod est posterius, licet verū est quod intellectus non potest quietate, dum cognoscit aliquem relativum, quin cognoscat correlativum, sed ex hoc nihil contra meam doctrinam.

QVÆSTIO QVARTA.

Dividitur signum, ut sic in signa particularia.

ANTE omnem divisionem prius attendendum est ad naturale cum à nullo trahit eius originem, quam ad alias accidentaliter impositas, & sic primo dividitur signum in naturalem, & ad placitum: naturale est quod ex natura sua dicit ordinem significacionis ad unum significatum, v. g. fumus, qui ex natura sua significat ignem, & gemitus est signum naturale doloris: signum

num ad placitum est, quod ex impositione alicuius volentis dicit ordinem confirmationis, & significacionis cum suo significato, v. g. ramus olivæ, vel alterius arboris ante tabernaculum significat vinum vendibile.

Signum ergo ad placitum dividitur in doctrinale, & artificiale: doctrinale est institutum ad manifestandum ea, quæ interior habemus alijs, v. g. voces, & scriptura; artificiale est illud, quod mediane cognitione facit nos devenire in cognitione alterius, cum quo habeat aliquam conformitatem. V. g. ut sonus cimbali facit nos devenire in cognitione sacri, & clamor tubæ est signum belli.

Cæterum dividitur signum in doctrinale logicum in completem, & incompletum: doctrinale completem, est illud, quod ex se non ordinatur ad aliud, v. g. proposilio prorsus talis est: incompletum est è contra, v. g. terminus, qui ordinatur ad constituendam propositionem, & propositio, quæ ad syllogismū construendum ordinatur, si respiciatur, ut incompletum: Alij, qui dubitant an divisio in naturale, & ad placitum sit adæquata taliter, quod nullum dedetur signum, quod non reducatur ad unum ex his membris? Et partem affirmativam sequendo illam probabo; quidquid habet significare aliquid, aut illud significat, vel ex beneplacito alicuius volentis, aut non? Si primum ergo est signum ad placitum si secundum: ergo signum naturale: ergo nullum datur signum, quod non reducatur ad unum ex his signis.

Contra signum ex consuetudine qualis est canis veniens ante dominum suum, non est, nec ad placitum, nec naturale: ergo datur aliquod signum quod non comprehendatur in nullo ex his. Probatur antecedens quoad utramque partem, & in primis quantum ad primam, quia ut certum est, nulla est facta institutio ad hoc ut ingressus canis significet adventum domini; quoad secundam partem, quia canis nullam habet connexionem naturalem cum adventu domini sui, siquidem adventus cuius patet, nunquam habere connexionem cum illo: ergo non est signum naturale.

Pro intelligentia huius argumenti notandum est, quod hic

hic non sumitur signum naturale pro eo; quod solum dicit connexionem naturalem, sed pro eo omne, quod non est ab impositione alicuius volentis, & in hoc sensu verè respondeatur ad argumentum dicendo, quod eo ipso, quod adventus canis nullam impositionem habeat ab ali. quo, hinc est, quod dicitur, quod reducitur ad signum naturale, ut reducitur ad placitum sonus cimbalii tali, vel tali hora pulsati.

QVÆSTIO QVINTA.

In quo agimus de varijs terminorum divisionibus.

TRADDITA iam aliqua notitia, tam de termino in communi, quam de signo, & eius speciebus, restat, ut de terminorum divisionibus agamus, quare supposito, quod hic non loquimur de termino secundo intentionaliter sumpto, sed in quantum est fundamentum relationis rationis, scilicet, primo intentionaliter, & quia eius divisione est nimis lata eam secabo in tres quæstiones.

QVÆSTIO PRIMA.

De divisione termini in mentalem, vocalem, & scriptum cum divisione termini mentalis.

PRIMO dividitur terminus in mentalem vocalen, & scriptum. Terminus mentalis est extremum propositionis simplicis mentalis. V. g. terminus, qui mente fit, scilicet, Petrus. Terminus vocalis est extremum propositionis vocalis, v. g. propositio, quæ ore fit, dicitur vocalis: terminus scriptus est extremum propositionis scriptæ, v. g. propositio, quæ calamo scribitur dicitur scripta. Aliter dividitur terminus mentalis in ultimum, & non ultimum, ultimus conceptus est de re significata per

vocem. V. g. cognitio naturæ humanæ, quæ per istam vocem homo significatur: non ultimus terminus est conceptus vocis significantis rem, v. g. cognitio istius vocis hominis, & cognitio rei significatæ per talēm vocem, quæ quidem res est ipsa natura humana, & licet ista divisio in hunc modum hic non pertineat, ut ait Petrus Fuen. sed ad libros de anima, quia sunt actus intellectus, hoc non obstante visum fuit mihi duci illo axiome: *Quod abundat non nocet.*

Rursus dividitur in formalem, & obiectivum. Formalis est ipsa forma, à qua reddimur intelligentes, v. g. intentione; terminus obiectivus est ipsa res cognita, quæ sic dicta, quia est obiectum cognitionis. Etiam subdividitur in directum, & reflexum: Directus est cognitio, qua tenue potesta a recte in suum obiectum. V. g. quando cognosco Antonium. Reflexus est cognitio alterius cognitionis existentis in eadem potentia. V. g. cognitio, qua cognosco cognitionem, qua cognovi Petrum.

Deinde ex Doct. Subt. in secundo distinct. 3. §. ad quæstionem, litera B. & quæst. 13. & in alijs in locis. Terminus mentalis dividitur in terminum intellectivum, & abstractivum: Intellectivus est cognitio rei presentis, prout præiens est in se, vel in aliquo loco eminentiori: Abstractivus est cognitio, quam habeo Salmanticæ, prout sum in Zalamea.

QVÆSTIO SECUNDA.

De divisione termini vocalis.

POSTQ VAM egimus de termino mentali, & sui divisione, restat, ut de termino vocali agamus, & sic primo dividitur ab AA. in significativum, & non significativum, non significatus est, qui præter se nihil significat, v. g. sindapsus; significatus, est qui præter se aliquid significat, ut homo, qui naturam humanam significat: postea dividitur in cathegoreticum, & sincathegoreticum.

Cathegorematicus sic dictus à verbo Græco *cathego-*
re, quod idem est, ac Latine per se significatus, est ille,
qui perfectè per se significat, & significatus acceptus po-
test esse integrum subiectum propositionis, v. g. *homo*, ani-
mal. Sincathegorematicus sic dictus à verbo *sincathego-*
re Græco, quod idem est, ac Latine consignificatus,
est ille, qui per se solum nequit esse integrum subiectum, aut
prædicatur propositionis; huiusmodi sunt quæ habeant no-
mina vñiversalia, scilicet, *omni nullus*, quæ absque suba-
stantivo nomine nequeunt esse subiectum, aut prædica-
tum, vt patet in his propositionibus: *Omnis homo est ani-*
mal, nullus homo est lapis.

Nomina adiectiva, vt sunt bonus, albus, &c. inter ter-
minos cathegorematicos numerari debere iudico cum
Petro Merin. licet Surt. disputatione i. summa. sect. i. clá-
mat, & ratio est, quia licet non possint esse integrum sub-
iectum in propositione, possunt esse integrum prædica-
tum, & patet in his propositionibus, Petrus est bonus, Pe-
trus est albus.

Primum terminus cathegorematicus dividitur in cō-
plexum, & non complexum. Terminus complexus est cu-
ius partes separatae sunt significativa, vt Petrus albus, Ioan-
nnes doctus, incomplexus est è contra, v. g. Petrus: sed ad-
vertendum est, quod isti termini, scilicet, res publica, do-
minus, & alij similes non sunt complexi, quia non servant
eamdem significationem separate, ac coniuncte, quod est
ratio essentialis termini complexi.

Rursus terminus vocalis dividitur in concretum, seu
connotativum, & in abstractum. Concretus est, qui signifi-
catur formam dantem esse, ulicu, vt est in illo, v. g. hoc nomen
homo, quod significat humanitatem, quæ est in homine. Ab-
stractus est, qui significat formam abstractam à subiecto
cui dant esse, v. g. humilitas, quæ est firma naturæ humanae.

Aliter summittitur terminus concretus, aliis concer-
nens subiectum in quo stat per se, vt homo: aliis concer-
nens subiectum, in quo stat per modum inherentis, seu adia-
centis, alteri, vt alium similiter abstractus secundum
scit. in i. dist. 5. quest. 1. aliis est ultimus: & aliis non vi-
ti-

timus; ultimus est, à quo non potest fieri alia abstractio, v. g.
albedinitas in accidentibus, & *humanitas* in substantiis:
non ultimus est, qui significat formam, a qua potest fieri
alia abstractio, v. g. *albedo*, à qua potest abstrahi *albedi-*
nitas.

Rursus terminus dividitur in absolutum, & relati-
vum. Terminus absolutus est, qui significat rem in ordine
*ad se, v. g. Ioannes. Relativus est, qui significat rem in or-
dine ad aliud, ad quod suum significatum refert, v. g. Pater
*qui refert significatum ad filium, & cōcontra.**

Item dividitur in vñiversalem, seu communem, & par-
ticularem, seu singularem. Particularis est, qui vnam rem
solan significat inividuam, & communicabilem, vt nomen
Petrus: & iam dividitur terminus singularis in quadru-
plicem. Prinus est determinativus, & qui rem singularem
determinate significat, vt nomen Maria. Secundus est
terminus communis affectus alio termino particulari, qui
illum reddit singularem, v. g. hic homo, qui terminate
significat hominem singularem. Tertius est ex supposi-
tione. Et est terminus communis, qui ex aliquibus circuns-
tantij adiunctis significat aliquid singulare, v. g. filius Ma-
riæ, qui ex adiunctione restringitur ad significandum de-
terminate hoc individuum, & non aliud. Quartus est ter-
minus vagus, & est ille, qui significat rem inacte, minata,
& vagè, vt quidam homo, qui significat verum hominem in
non determinando Petrum, vel Ioannem; ex his ter-
minis solum terminus demonstrativus, & determinatus
est vere singularis, cæteri impropriè.

Terminus communis, seu vñiversalis est vnum plura
divisive significans. V. g. hoc nomen homo, qui significat
vnam naturam in pluribus divitat: sed notate, quia hoc
nomen Deus est terminus singularis, licet vnum signifi-
cet in pluribus, quia ratio vñiversalitatis stat in eo, quod
possit plurificare nomen divisive, quod non potest in ter-
mino assignato, quia licet possit plurificate, vt de facto
plurificatur in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, non ta-
men divisive.

Sed arguitur. Hoc nomen sol, Luna sunt ter-
mini

mini communes: sed tamen non multiplicantur divisivè in pluribus: ergo eo ipso , quod hoc nomen *Dens* multiplicetur in pluribus, licet non divisivè erit terminus communis. Respondetur , concedendo maiorem , & distinguendo minorem. Non multiplicantur divisivè, nec possunt multiplicari , nego minorem : non multiplicantur de facto , concedo minorem , & nego consequentiam. Et ratio est, quia licet *Sol*, & *Luna*, non multiplicentur actualiter, tamen possunt multiplicari divisivè, in quo cōsistit essentia termini cōmunis. Hoc nomen *Dens*, licet actualiter prædicetur de pluribus , cum non sit modo diviso, sed est vna , & eadem naturam in pluribus, hinc est, quod est terminus singularis, vt elegāter docet Doct. Subt. in 1. dist. 4. q. i §. Respondeo.

Aliter terminus communis dividitur in terminum vnivocum, æquivocum, & analogum. Vnivocus est , qui significat plura cōvenientia, non solum in nomine, sed etiam in re. V.g homo qui non solum significat plures homines in nomine, sed etiam in naturam humanam convenientes. Æquivocus, qui plura significat in nomine tantum cōvenientia, non vero in re. V.g. canis, qui convenit in nomine cani latrabi, cœlesti, & marino, & tamen differunt in substantia.

Dividitur ergo terminus æquivocu à easu, & in æquivocu à consilio. Æquivocus à casu est, qui plura significat diuersa sine habitudine unius ad aliud, v.g. Gallus, qui sine habitudine ad illum, vel illum gallum, gallum significat: A consilio est, qui plura diuersa significat cum alijs tamen habitudine, v.g. Nero respectu ipsius met Neronis, & alterius hominis crudelis, quem Nero. nōm vocare vtimur.

Terminus analogus est , qui significat plura impropriè , & in ordine ad aliud , ea quod propriè dicitur, sanus v. g. respectu vrinæ , & medicinæ , de quibus dicitur impropriè . & propriè de animali; noto quod si termino æquivoco , vel analogo addatur aliqua particula potest fieri vnivocus , vt si addatur termino cani latrabi redditur vnivocus , & si sano qui dicitur de

de homine picto , & vero addatur verus, redditur etiam vnivocus.

Rursus communis terminus dividitur in transcendētatem, & non transcendētatem , seu limitatum: Transcendens est, qui plura genera diuagat, & transcendit, vt hoc nomen ens , quod per omnia prædicamenta divagat , & transcendent. Valet etiam dicere: substantia est ens, quantitas est ens: termini transcendētales clauduntur hac voce *Resubau*, quæ vult dicere res, ens, verum, bonum, aliqua, vnu. Terminus limitatus est , qui per plura genera non diuagat, sed vnum tantum penetrat. V.g substantia, quantitas.

Item terminus alius est secundæ intentionis , & alius primæ. Terminus secundæ intentionis est , qui significat res, seu naturas , quatenus aliqua denominative ex irinsecā afficiuntur ab actu collectivo intellectus, v.g nomen, genus, quod naturam denominat. Terminus primæ intentionis est, qui veras, & reales naturas ante actum , intellectus extensis significat. Ut leo significat naturam leoninam existentem.

Terminus aliter dividitur in collectivū, & divisivum: Collectivus est ille, qui in numero singulari plura significat, de quibus seorsim prædicari nequeunt, vt nomen, exercitus, Civitas. Terminus divisivus est, qui in singulari, plura significat, de quibus valet seorsim prædicari: vt homo, qui significat plures homines, de quibus valet prædicari; Petrus est homo, Franciscus est homo.

Rursus terminus alius est negativus, & non negativus: Alius terminus negativus dupliciter capit: Primus, pro nomine significante obiectum negativum , seu alicuius rei negationem, vt nomen *læcis*, quod significat causam vitii. Secundò , sumitur pro nomine negationi affecto, vt non homo. Terminus non negativus est , qui negationem annexam non habet, nec alicuius res carentiam, & negationem denotat, vt nomen equus.

Demum terminus alius est finitus , & infinitus alius. Finitus est, qui significat certam, & determinatam naturam, vel personam, vt homo Petrus. Terminus infinitus est, qui nihil determinate significat, componiturque ex termino fi-

nito, & negatione advenienti, vt non leo non homo, & hæc de terminis secundum se.

QUÆSTIO PRIMA.

De terminis ad invicem comparatis.

CVM termini sint instrumenta, & enses, quibus in Scholis dimicatur, egerimus videre, quæ sint vniuersitatemque adversus alterum vires, & valor, & eius valore considerato, quoquo fuerit aptius utamur, & propositiones aptiores, & argumentationem conficiamus ad quod.

Noto quod oppositio de qua (quia est una ex proprietatibus) latior in sua dispositione est affirmatio, vel negatio eiusdem, non de eodem, quia tunc pertinet ad prædicacionem: Vnde omnis terminus, qui negaverit, quod alter affirmat erit illi oppositus: Colligitur hoc fieri potest quatuor modis. Primo, negando rem oppositam rei affirmata per alium terminum. Secundo, affirmando rem, cuius alter terminus negationem significat. Tertio, affirmando, vel negando rem, seu formam cuius privationem significat aliis terminus. Quartò, negando, vel affirmando non rem, sed respectum, vel relationem, quam alter terminus affirmat, vel negat: Terminis primo modo vocantur contrarij, v. g. album, & nigrum, ex quibus ly *album* significat albedinem contrariam nigredini significatæ per ly *nigrum*. Secundo modo termini vocantur contradictorij, seu contradictioni oppositi, v. g. homo, & non homo, ex quibus ly *homo* significat rem, scilicet naturam humanam, quam ly *non homo* negat, absque eo, quod oppositam affirmet. Tertiò modo termini sunt contrarij privative, v. g. hoc nomen *visus*, & hoc nomen *cæcitas*, ex quibus ly *visus*, significat rem, seu formam, cuius privationem significat ly *cæcitas*, absque eo quod eius negationem affirmet. Quartò, denique modo termini vocantur relativè oppositi, v. g. nomen *Pater*,

C.

Quæst. I. De terminis ad invicem comparatis. 21

& *Filius*, ex quibus ly *Pater* non affirmat rem, sed tantum respectum, seu relationem oppositam relationi, seu respectui significato per ly *Filium*.

Ex quibus inferatur oppositionem terminorum quadruplicem esse, scilicet, contrariam, contradictriam, privatim, & relativa; similiterque terminos inter se comparatos posse vocari contrarium, & est ille, qui rem contrariam alteri rei per alium terminum significatæ significatæ ut album, & nigrum: Contradictrium, & est ille, qui affirmat rem, curius negationem alter terminus denotat, ut homo, & non homo. Privativum, & est ille, qui significat rem cuius privationem alter terminus significat. Ut *visus*, & *cæcitas*. Et relativum & est ille, qui significat respectum contrarium respectui per alium terminum significato, ut *Pater*, & *Filius*.

Etiam termini comparati inter se, alij dicuntur pertinentes, & non pertinentes alij. Termini pertinentes sunt, quarum unus non conductus ad cognitionem alterius, nec illi repugnat, ut homo, equus. Pertinentes sunt, qui inter se aliquem ordinem, vel cognitionem habent, huiusmodi sunt homo, & animal, vivens, & sensibile. Terminus autem pertinens dividitur in pertinentem sequelam, & pertinentem repugnantiam. Termini pertinentes sequela, sunt, qui ordinem consequuntur, ita, & unus alterum inferat, & sunt in duplice differentia, alijque se inferunt convertibiliter, ut homo, & animal rationale, nam bene valeat, est homo, ergo animal rationale; & è contra. Alij, qui non se inferunt convertibiliter, ut homo, & animal, nam licet valeat est homo, ergo animal, non valeat est animal, ergo homo.

Termini pertinentes repugnantia sunt, qui ordinem consequuntur, sed repugnare unum referri ex alio, & sunt etiam in duplice differentia; alij repugnantes disparati, ut homo, & equus, lapis, & asinus, alij repugnantes oppositi, ut album, & nigrum, & hi sunt, in quadruplici differentia penes quadruplicem oppositionem,

vt iam dixi.

QVÆS

QVÆSTIO SECUNDA.

Quid, & quotplex sit suppositio?

PROPRIETATES terminorum variè ab AA. assignantur, & omnia, quæ ex omnibus AA. collecta sunt octo, scilicet. suppositio, ampliatio, restrictio, appellatio, alienatio, diminutio, remotio, & status, quis omnes sua ordine explicabo.

Et imprimis de suppositione: pro qua advertendum est, quod cum ex Arist. 4. Elech. cap. 1. res, de quibus differimus ad Scholas adducere non possumus nominibus pro rebus necessario utimur, inde res per nomina signamus, & nomin i pro rebus supponimus, ex quo hoc nomen *suppositio ethimologiam* accepit.

Et igitur suppositio est *acceptio passiva termini inde determinate pro aliquo*, quæ quidem diffinitio est exacta, & sic probatur: illa diffinitio, quæ constat genere, & differentia est bona, sed ista, se habet ita: ergo est bona. Probo minorem: ly *acceptio passiva termini*, ponitur loco generis, quia per illam convenit cum alijs affectionibus terminorum, scilicet, acceptio passivæ fundatae supra actionem activam, quæ est actus intellectus. Per illam particulam *pro aliquo indeterminate*, differt suppositio in communis à suppositione materiali, & formalis, quæ de terminata supponit: ergo constat genere, & differentia, & consequenter est bona.

His suppositis, suppositio, ut sic, primò dividitur in materialem, & formalem, pro quarum notitia revoco ad memoriam ille modus accipiendi terminum secundum esse formale. & secundum esse materiale. Igitur suppositio materialis est *acceptio termini passiva pro se ipso, pro ipsa materia vocis*, v.g. Petrus est vox vi-
sibilis: homo est vox: Formalis verò est *acceptio passiva termini pro suo significato*, v.g. Petrus est homo, vbi ly Petrus non accipitur pro voce, sed significato, quod ex se significat.

Ta.

Quæst. II. Quid, & quotplex sit suppositio? 25

Tamen tam suppositio materialis, quam formalis est duplex, materialis intrinseca, & extrinseca. Extrinseca est *acceptio termini pro se ipso in ordine ad prædicatum*, quod sibi ab extrinseco convenit: Ut in hac propositione *amo est verbum*; vbi ly amo supponit pro prædicato sibi extrinseco, quia esse verbum est extrinsecum illi: Intrinseca est *acceptio termini pro se ipso in ordine ad predicatum*, quod sibi ab intrinseco competit, ut in hac propositione, homo est vox, vbi ly homo supponit pro prædicato sibi intrinseco, quia hoc nomen homo intrinsecè est vox.

Suppositio formalis est duplex propria, & impropria: Suppositio formalis propria est *acceptio termini pro re*, quam propriè significat; ut hic terminus homo supponitur pro natura humana, quam propriè significat: Suppositio formalis impropria est *acceptio passiva termini pro re*, quam impropriè significat, & metaphorice: ut hoc nomen leo in hac ratione: *Vicit Leo de Tribu Iuda*, ibi supponitur pro Christo Domino, quem non propriè, sed metaphorice, & per similitudinem significat.

Dividitur suppositio formalis propria in communem, & singularem. Communis, est *acceptio termini communis pro re*, quam propriè significat communiter. Ut hic terminus communis homo supponitur communiter pro natura humana. Singularis est *acceptio termini singularis*, vel communis signo singulari affecti pro re, quam significat singulariter, ut Socrates, vel homo hic. Rursus suppositio formalis communis alia est simplex, & alia personalis, seu composita: Suppositio simplex est *acceptio termini communis pro re*, quam indistributive, & immediate significat: ut hic terminus homo significat naturam humanam immediate, & indistributive, hoc est absque eo, quod naturam humanam in suis inferioribus, & individuis distribuat.

Suppositio personalis, seu composita est *acceptio termini communis, pro re quam significat immediate, & distributive*, ut si hic terminus homo supponatur pro natura humana iam existente in suis individuis, vel dicente ordinem ad sua individua; ita quod hæc suppositio dicitur personalis, seu composita, quia est *acceptio termini communis*.

munis pro suppositis naturæ in ordine ad prædicatum illis primo per se conveniens.

Hoc nota discrimen inter has suppositiones, quod quando terminus supponitur suppositione simplici, quod verificatur de superiori nequit de inferiori verificari. Vnde licet hæc sit vera prædicatio: *Homo est species;* ista tamen est falsa: *Petrus est species.* Quando vero terminus communis supponitur suppositione personali, quod verificatur de superiori, & iam de inferiori verificatus, vnde licet hæc prædicatio: *homo est animal;* (in qua ly homo supponit personaliter) est vera, ita hæc: *Petrus est animal.* Ita hoc etiam est discrimen, quod nullus terminus communis in numero plurali, vt *homines*, aut in numero singulare dummodo sit aliquo signo modificatus, vt omnis homo, supponitur simplicitè: istæ enim sunt falsæ prædicationes: *Homines sunt species omnis homo est species.*

Quæbus suppositio personalis ratione modificationis, quæ à signo modificatur, alia est confusa, & alia distributiva, seu determinata. Confusa est acceptio termini communis modificati signo universalis non determinante terminum ad aliquid particulariter significandum, vt hic terminus homo affectus hoc signo universalis *omnis*, & dicendo omnis homo est animal nō supponitur determinatè pro aliquo, quia non significat aliquem determinate, sed in confuso omnes homines. Suppositio determinata, seu distributiva est acceptio termini communis modificati signo particulari determinante terminum ad aliqua particulariter significandum. Vt hic terminus communis *homo*, modificatur hoc signo particulari *hic*, & dicendo hic homo currit supponitur determinatè, & distinctè, quia virtute illius signi significat determinate unum hominem, & non in confuso omnes.

Item suppositio personalis confusa alia est distributiva, & copulativa alia. Copulativa est acceptio termini communis pro suis inferioribus simul sumptis; vt hic terminus Apostolus in hac propositione Apostoli Dei sunt duodecim, supponitur pro omnibus Apostolis copulatis, & non pro

pro quocumque ex illis, quia non est verum dicere de quolibet: *Hic Apostolus est duodecim.* Suppositio distributiva est acceptio termini communis modi suatu signo universalis determinante terminum ad aliquod prædicatum distributiuè, & per inferiora particularia; vt hic terminus communis, *homo* modificatur hoc signo universalis. *mnis*, in hac propositione *omnis homo est animal*; supponitur pro prædicato animalitatis distributivè per inferiora, quia valet dicere: *Petrus est animal, Ioannes est animal, & sic de omnibus distributivè prædicari potest.*

Suppositio confusa denique distributiva alia est pro singulis generum, & alia pro generibus singulorum. Suppositio pro singulis generib; est acceptio termini communis pro omnibus suis singularibus, seu suppositis; vt hic terminus communis *animal* in hac propositione: *omne animal est vivens*, supponitur pro singulis individuis de genere animalis. Suppositio pro genere singulorum est acceptio termini communis pro suis singularibus incomplete, id est non pro omnibus, sed pro aliquo. Vt hic terminus communis *animal* in hac propositione: *Omne animal fuit in Arca Noæ.* Supponitur non pro omnibus animalibus alicuius speciei, quia non omnes fuerunt in Arca Noæ sed pro aliis quo qui Arca fuit, & hæc sufficiant de suppositione.

QVÆSTIO TERTIA.

De reliquis terminorum proprietatibus.

AMPLIATIO, quæ est vna ex alijs proprietatibus conveniens termino intra propositionē: *Est extensio minoris ad maiorem significacionē*, quæ duplicitè accidit, vel ratione copulæ, vel ratione suppositi; tunc datur ratione suppositi, quando accipitur pro pluribus suppositis ex additione alicuius termini, vel signi, vt in hac propositione: *homo est albus*; potest ratione termini, seu signi sic extendi: *omnis homo est albus*. Tunc ratione copulæ quando extenditur ad diversas temporum diffe-

rentias, ut in hac: *Thomas est iustus*, post ratione copulae se extendi est, fuit, erit iustus.

Noto, quod vtendum est ampliatione, quando prædicatum, repugnato subiecto, ratione temporis importati per copiam, ut sic dicatur: *Deus diligit peccatores*, quæ propositio, sine ampliatione est falsa, vera tamen si amplificetur, iuxta hunc sensum: *Deus diligit peccatores, qui fuerunt, sunt, & erunt*. Restrictio tamen est proprietas termini, *& est acceptio termini communis, coarctata aliquo adiuncto de minori ad maiorem significationem*, v. g. *homo albus est doctus*, ubi per ly albus excluduntur cæteri homines.

Tripliçiter potest restrictio contingere: primo, quando inferius iungitur superiori, v. g. in hac propositione: *homo est animal*. Vbi ly animal, quod ita superius est omnibus speciebus alium restringitur tantum ad speciem humanam: secundo, quando nomen adiectivum iungitur substantivo, ut quando huic substantivo *Civitas* additur *Tolerans* restringitur eius significatio: tertio, quando casus obliquus additur *casui recto*, & si dicas: *Franciscus filius Mariae*. Restringitur significatum filij ad tam filium, scilicet, Mariæ.

Alienatio est abstractio termini à propria ad impropriam significationem, seu suppositionem ratione alicuius adiuncti. V. g. hic terminus *leo*, qui propriè supponit pro leone, & ratione istius adiuncti, scilicet, de Tribu Iuda, supponitur pro Christo Domino nostro impropriè.

Diminutio est detractio termini ratione alicuius adiuncti à suppositione totali ad particularem suppositionem, v. g. *& tops est albus secundum dentes*, ubi licet hic terminus *albus*, possit significare totum hominem album, ratione istius secundum dentes detrahitur ad significandum tantum illam partem, scilicet, *dentes*. Noto, quod alienatio, & diminutio servant eamdem regulam, nam alienatio simpliciter, diminutio verò secundum quid, nam in hic propositione est homo mortuus: ergo non valet *est albus secundum dentes*: ergo album, quia committitur facultas in alienatione simpliciter in diminutione secundum quid, ut dixi.

Re;

Renotio est destractio totalis ratione alicuius adiuncti, ut si huic termino homo addamus hanc particulam irrationalē, removemus eum à sua propria significatione, pro quo propriè supponit, ut in hac: *homo est irrationalis*.

Omissis pro nunc modis, quibus à pluribus summittur appellatio, nunc de manere ad eā pertinente à Summulistis erit termo, & imprimis erit eius diffinitio, scilicet, *est applicatio significati unus termini ad significatum alterius*. Ut in hac propositione, *Petrus est albus*, ubi ly *albus* applicat suum significatum, nempe albedinem alteri termino, pro cuius explicatione.

Advertendum est, quod appellatio semper fit inter duos terminos, quorum unus dicitur *appellans*, alter verò *appellatus*, cum igitur significatum cuiuslibet termini possit duplicitè accipi, scilicet, materialiter, & formaliter, ut hoc nomen *albus*, quod potest summi materialiter pro ipsa re, quæ est alba, & formaliter pro ipsa forma, quæ res est alba, inde est, quod omnis terminus appellans possit appellare, seu applicare suum significatum ad significatum materiale termini appellati, vel ad significatum formale, seu ad ipsam formam, ex quo oritur divisio appellationis in materiale, & formale.

Appellatio formalis est applicatio unus termini ad significatum formale alterius: ut in hac propositione: *albus est disaggregatus visus*. Ly *disgregatus*, quod est terminus appellans applicat suum significatum significato formaliter termini appellati, scilicet, *albus*, cui tantum cœnit, venit disgregare visum, & non significato materiali, scilicet, naturæ, seu rei albae. Materialis est applicatio f. g. *figuratio unus termini ad significatum materiale alterius*. Ut in hac propositione *album est currans*, ubi ly *currans* applicat suum significatum significato materiali albi, scilicet, *naturæ*, quæ alba est, quia significatum formale, nempe albedo, nequit appellari *currans*.

Item hæc appellatio formalis dividitur in realem, & rationem: Realis est quando terminus appellans applicat iverno appellato aliquid accidens rationis, ut in hac propositione *homo est species*, ubi ly *species*, quod est terminus

appellans applicat homini, qui est terminus appellatus: aliquid accidens rationis, scilicet, prædicatum speciei, quod accidens rationis est.

Sed ad cognoscendam appellationem: quatuor sunt inventæ regulæ. Prima, quando ex parte prædicati ponitur nomen adiectivum, tum appellatio fit supra prædicatum, ut in hac propositione: *Petrus est magnus Scholasticus*, vbi *ly magnus* applicat supra prædicatum Scholastici, & facit hunc sensum, Petrus est magnus in Schola, si vero tale nomen adiectivum ponatur ex parte subiecti, appellatio fit supra subiectum, ut in hac: *Petrus magnus est Scholasticus*. Vbi *ly magnus* appellatur supra Petrum, & reddit hunc sensum: *Petrus magnus in corpore est Scholasticus*.

Secunda regula est, quando prædicatum est nomen secundæ intentionis, & subiectum primæ intentionis: tunc prædicatum appellatur supra illud, quod terminus primæ intentionis significat primo intentionaliter, ut in hac propositione: *homo est species*. Vbi *ly species* appellatur supra naturam humanam, quæ est significatum primo intentionaliter per *ly homo*.

Tertia regula est, quando in propositione ponitur hæc particula reduplicativa *in quantum* appellatio fit supra illud, supra quod talis particula reduplicat, ut in hac propositione *Christus in quantum homo est creatura*.

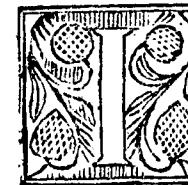
Quarta, & ultima regula est, quando nomina numeralia, ut sunt duo, tres, quatuor, &c. adduntur nominibus substantivis appellant formaliter id supra formam, ut in hac propositione *video tres homines*, vbi nomen numerale *tres* appellat supra humanitatem hominis, & non supra hominem, facit hunc sensum *video tres humanitas*.

Aliter vero, si nomen numerale addatur nominibus adiectivis appellat materialiter, idest, supra materiam, & multiplicat subiecta materialia, & sic hæc propositio: *Video tria alba* facit hunc sensum: *video tria subiecta habentia albedinem*, non vero: *video tres albedines*, & dicta sufficient de simplici apprehensione.

LIBER SECUNDVS.

SVMMLARVM.

DE HIS, QVÆ AD SECUNDAM intellectus operationem pertinent.

AM primæ intellectus operationis obiectum manet explicatum in simpliciorum notitia; nunc autem secundus liber ad secundam operationem illius tradendam dirigitur, quæ operatio, compositio, seu divisio appellatur; quare de divisione, & compositione, nomine, & verbo erit sermo.

DISPVTATIO PRIMA.

IN QVA AGAM DE NOMINE, verbo, & oratione.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid & quotplex sit nomen, & verbum.

LICET aliqui dicant semper deberi incipi ab universalibus, ut facilius cognoscatur minus universalia, tamen magis certum est incipi, & econtra, ut (cog-

nitioni distincta) cognitis partibus, cognoscatur totum; vbi compartibus orationis, scilicet, verbum, & nomen cognitis faciliter cognoscatur oratio, vt dicimus secundum ordinem doctrinæ, vt a partibus ad totum.

Aristot. lib. I. periherm. cap. 2. sic nomen diffinit: nomen est vox significativa ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata significat finitum, & rectum; sed hæc diffinitio mihi non placet, quare cum pluribus AA. reiicio unica ratione efficaci; nam omnis diffinitio debet comprehendere omne suum diffinitum, scilicet, omnia nomina, sed non omnia nomina sunt voces, cum dantur plura mentalia, & scripta, quæ nomina sunt, & non voces: ergo vt diminuta debet reiici.

Quare aliter diffinitur: nomen est signum doctrinale Logicae incompletum sive tempore, cuius nulla pars separata significat finitum, & rectum. Quæ quidem diffinitio est exacta, & optima, & probatur: diffinitio, quæ constat generi, & differentia est exacta, sed ista ita se habet: ergo est exacta. Probo minorem, per ly signum doctrinale Logicae incompletum, convenient cum vero, per ly sine tempore differt ab illo, per ly cuius nulla pars separata significat, differt ab oratione, cuius partes separatae sunt significativaæ eodem modo, ac coniunctæ, per ly finitum, excluduntur à ratione nominis termini infiniti, vt non homo, non le, &c. qui cum determinate non significat à ratione nominis excluduntur: per ly rectum, excluduntur casus obliqui vt sunt omnes casus præter nominativum, quia cum non sint partes orationis per se, nisi adiunctis casibus rectis nomina non dicuntur.

Probatur secundò: hæc diffinitio convertitur cum suo diffinito: ergo est bona. Probatur antecedens: Non potest aliognari aliquid, quod sit signum doctrinale, &c. quod non sit nomen, nec aliquid quod sit nomen, & quod non sit signum doctrinale, &c. ergo hæc diffinitio convertitur cum suo diffinito, & consequenter est bona.

Sole

Quæst. I. Quid, & quotuplex si nomen, & verbum. 31

Solvuntur argumenta contraria.

ARGVITVR primò: hæc diffinitio non convenit omnibus subdiffinito contentis: ergo non est bona. Probatur antecedens: dantur plura nomina, quæ separata significant: ergo non convenit, &c. Probatur antecedens: hoc nomen res publica significant separatum, & eodem modo Dominus: ergo dantur plura nomina, &c. Respondetur negando antecedens, & distinguendo secundum antecedens: dantur plura nomina, &c. quæ significant eodem modo, ac coniuncte, nego antecedens, diverso modo, concedo antecedens, & sub eadem distinctione negatur, concediturque ad totum argumentum; quam doctrinam, vt subtilem advertite, quod est Patris Mastri.

Arguitur secundò: illa particula sine tempore male ponitur in praedicta diffinitione: ergo reiicienda est. Probatur antecedens: Illa particula ponitur ad denotandum, quod nomen significant sine tempore: sed multa nomina significant cum tempore: ergo, &c. Probatur minor hæc nomina hora, dies, mensis, &c. Significant cum tempore: ergo, &c. Respondetur negando antecedens, ad cuius probationem, concedendo maiorem, & negando minor: ad probationem cuius, nego antecedens, cum consequentia: & ratio est: quia hæc nomina, scilicet, dies, hora, &c. non significant cum tempore, sed significant tempus, quod est idem ac tempus representare nam significare cum tempore, est importare exercitium temporis, scilicet, præsentis, præteriti, & futuri, quod multum differt, à repræsentare tempus.

Arguitur tertio: quod induit rationem nominis à ratione nominis non est excludendum: sed casus obliqui induunt rationem nominis: ergo, &c. Maior est certa. Probatur minor: quod potest esse prædicatum alicuius propositionis significativa est verè nomen: sed casus obliqui possunt esse prædicata propositionis significativa: ergo sunt vera nomina. Major est certa. Probatur minor: in hac

Iac propositione: *hic liber est Petri, ly Petri, est vere prædicatum* istius propositionis: ergo, &c. Respondetur concedendo, & negando, ut dictum manet, & negatur ultimum antecedens cum consequentia, & ratio est, quia *nu* *casus obliquus* potest habere rationē nominis, quia ut notat Mastrius tract. 1. inst. Log. cap. 1. casus obliqui non sunt ratione sui verē partes propositionis, nisi casibus rectis adiunctis vnde in p̄dicta propositione facit hunc sensum: *hic liber est aliqua Petri*, & sic dicendi sunt casus nominū non vero nomina. Respondendo ad secundū quæsitionem ferè omnes A.A. cum Arist. 1. periherm. cap. 2. sic verbum diffiniunt: *Est vox significativa ad placitum cū tempore cuius nulla pars separata significat finita, & recta, & semper est eorum nota, quæ de altero prædicatur: sed quia eadem ratio, quæ adversus diffinitionem nominis militabat, adversus istam militar, quā causa brevitatis omitto, & etiam diffinitionem reijcio, tanquam diminutam.*

Quare aliam similem diffinitionem nominis debemus atsignare, quæ clare, & nec superfluè, nec diminuē naturam verbi explicet, quæ sic procedit: Verbum est signum doctrinale Logicae incompletum cum tempore significans finitum, & rectum, cuius nulla pars separata significat, & est eorum nota, quæ de altero prædicantur. Ut bonitas huius diffinitionis appareat prius probanda est, per hoc, quod constet genere, & differentia, postea vero per alias conditiones, quæ bonæ diffinitioni conveniunt: ly signum doctrinale Logicae incompletum, convenit cum nomine, & differt ab oratione, quæ signum completum est, & sic ponitur loco generis: per ly cum tempore significans, differt à nomine, quod sine tempore significat: per ly cuius nulla pars separata significat, convenit cum nomine, & differt ab oratione: per ly rectum, excluduntur verba præter præsens indicativi modi qui est vere verbū apud Logicos: ly finitum, ponitur ad excludenda verba infinita, ut non am: ly ejus eorum nota, &c. ponitur ad excludendum participium, quod licet significet cum tempore, nunquam potest esse nota, seu vno extremorum: ergo de primo ad ultimum est bona ista diffinitione,

No;

Nota: quod propositiones de præterito, ut ista: *Petrus amavit*, est vera in quantum aliquando fuit verum dicere: *Petrus amat*, & ista de futuro est vera: scilicet, *Ante Christum erit*, in quantum aliquando erit verum dicere *Ante Christum est*, & sic de omnibus, quæ fieri possunt, ut videas, quod dictum est de illa particula: & est eorum nota, &c.

Solvuntur argumenta contraria.

ARGVIT VR primò: significare cum tempore non est de essentia verbi: ergo male ponitur in p̄dicta diffinitione. Probatur antecedens: in propositionibus necessarijs, & æternæ veritatis, ut ista *homo est animal rationale*, verbum absolvitur à tempore determinato: ergo, &c. Probatur antecedens: Tunc verbum absolvitur à tempore determinato, quando non vnit extrema pro aliqua differentia temporis: sed verbum est, in p̄dicta propositione non vnit extrema pro tempore præsenti tantum: ergo, &c. Probatur minor: quia pro omni tempore est verum dicere: *homo est animal rationale*; ergo, &c. & consequenter male ponitur in p̄dicta diffinitione significare cum tempore.

Respondetur negando antecedens, & ad eius probationem, concedo antecedens, cum consequentia, & ad probationem antecedentis, distingo maiorem: Verbum absolvitur à tempore quando vnit extrema non pro aliqua differentia temporis à radice, seu aptitudine ad significandum cum tempore, nego maiorem; ab aetate, seu exercitio, concedo maiorem. Ut hæc doctrina intelligatur, notate P.M. tract. 2. cap. 1. Verbum tantum dicitur absolvī à tempore determinato, non vero significat sine ullo ordine ad tempus, quia hic modus est essentialis verbo, quare cum extrema naturalem habeant connexionem, exigunt vnae rei simpliciter, & absolute non pro tempore aliquo determinato.

Arguitur secundò: illa particula *rectum* non debet

E

pos

ponit in diffinitione verbi: ergo excludenda est. Probatur antecedens: si deberet poni, maximè, quia veritas temporis futuri, & præteriti dependet ex veritate præsentis: sed hoc est falsum: ergo, &c. Probatur maior: hæc est vera propositio: tres Archiepiscopi Tolitaniani fuerunt ex hoc loco, & tamen hæc non est vera: tres Archiepiscopi Tolitaniani sunt ex hoc loco: ergo veritas temporis futuri, vel præteriti, &c.

Respondetur negando antecedens, & consequentiam, ad cuius probationem, concedo maiorem, & nego consequentiam: & dico quod ista propositio est vera (data hypothesis, quod tuissent tales Prælati, quia ly fuerunt, est verbum obliquum, & explicatur per verbum temporis præsentis, & sic respondendo in formam, distinguo maiorem: tres sunt Archiepiscopi Tolitaniani, &c. Copulativè, nego maiorem; disjunctivè, concedo maiorem. Sufficit enim ut talis propositio vera sit, quod aliquando fuerit verum dicere: Paulus, si Archiepiscopus Tolleti, & sic de omnibus. Hoc est iuxta illud vulgare proloquium; propositio de futuro, & præterito est falsa, quando eiusdem esse est vera, vel falsa.

QVÆSTIO SECUNDA.

Quid, & quotuplex sit oratio?

SOLET ab AA. oratio diffiniri per hoc, quod sit vox significativa ad placitum, cu[m] parts separatae sunt significativa. Ut dictio non, ut affirmatio, vel negatio, sed tantum insufficiens, & diminuta excluditur à ratione diffinitionis orationis, & probatur ratione supradicta de verbo, & nomine.

Quare cum aliquibus Scotistis sic eam diffinito: est signum doctrinale logicæ completum, et usus aliqua pars separata significari: & quod ista diffinitio sit bona probatur primò: Constat genere, & differentia: ergo est bona. Probatur antecedens, per ly signum convenit cum nomine,

Quæst. II. Quid, & quotuplex sit oratio? 35

ne, & verbo, per ly Logicæ completum, differt ab illis ergo constat genere, & differentia.

Secundo probo: convertitur cum suo diffinito, quod est vna ex conditionibus bonæ diffinitionis, nam nullum datur signum Logicæ completum, quod non sit oratio, & econtra: nulla datur oratio, quæ non sit signum Logicæ completum: ergo convertitur cum suo diffinito, & consequenter est bona.

Oratio prima sui divisione dividitur in perfectam, & in imperfectam; oratio perfecta est, quæ generat perfectum sensum in animo auerentis, v. g. amo Deum. Imperfetta est, quæ imperfectam generat sensum, v. g. Petrus legit. Oratio perfecta dividitur in deprecativam, subiunctivam, & promissivam. Depræcativa, ut misere mei: subiunctiva, ut unam effe bonus scholasticus: promissiva, ut si venires ad me dabo tibi hunc librum.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE MODO SCIENDI IN COMMUNI.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit modus sciendi?

MODVS sciendi communiter describitur à Summulistis, est oratio mani- stativa alicuius ignoti differenda: & quod hæc diffinitio sit exacta probatur. Constat genere, & differentia: ergo est bona. Probatur antecedens, ly oratio ponitur loco generis, per quod convenit cum cæteris orationibus, quæ non sunt manifastativæ, scilicet, imperativa, subiunctiva, & deprecativa. Cæteræ particulæ ponuntur loco differentiæ, & per illas particulas differt ab illis: ergo est bona.

Nunc primus modus dividendi modum sciendi in

perfectum, & in imperfectum. Perfectus est, qui totaliter manifestat ignotum, v.g. homo est animal rationale. Imperfectus est, qui non manifestat totaliter ignotum, sed imperfecte, v.g. homo est animal.

Mastrius disp. i. post proemium, q. i. tractat. quæst. i. præambulum ad Logicam dicit ignotum est duplex, complexus unus, & incomplexus alius: complexus, *v. t. homo est rationalis*: incomplexus *v. t. homo*, unde inferuntur quod species modi sciendi sunt tres, scilicet, diffinition, division, & argumentatio, quia solum tripliciter possumus aliquid ignotum scire: nam si ignoramus essentiam ali, cuius rei manifestatur per diffinitionem, si vero eius partes per divisionem, si vero aliquam passionem per argumentationem, quas in suo loco divisivè tractavimus, & nunc respondendum est ad aliquas obiectiones adversariorum positas contra modum sciendi.

Solvuntur argumenta adversariorum.

MODVS sciendi est oratio manifestativa alicuius ignoti: ergo quando ignotum fuerit manifestum non erit modus sciendi. sed hoc est falsum: ergo falsa est diffinitione assignata. Respondetur ad argumentum, quod communiter fit à pluribus instrumentis Logicalibus, quod non est necessarium, quod actualiter manifestet, sed quod habeat aptitudinem ad manifestandum ignotum.

Arguitur secundò: hæc propositio *homo est animal rationale*. Est manifestativa alicuius ignoti differendo: ergo datur alius modus præter annumeratos. Probatur conseq. quæstia: Si ignoratur natura hominis respödetur hac propositione *homo est animal rationale*, per quæ bene explicatur essentia hominis: sed quidquid explicat ignotum, est modus sciendi: ergo, &c. Respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam, & ad probationem, distinguo maiorem: si ignoratur, &c. vere explicatur sub conceptu propositionis, nego maiorem: sub conceptu diffinitionis, concedo maiorem; ita que propositio reduplicative

non habet ex se, nisi enunciare unum de alio, manifestare vero competit diffinitioni, & sic hæc est propositio in quantum enunciatur de homine, quod est animal rationale: est diffinitione vero in quantum manifestat de homine eius essentiam.

QVÆSTIO SECUNDÀ.

Quid, & quotuplex sit diffinition?

ARIST. 7. Metaph. text. 43. & S. D. I. post quæst. 142. vers. intell. sic diffinitione diffinuit: *It modus sciendi, quidquid est eff. rei significans*, quæ diffinitione est exacta, & probatur: constat genere, & differentia: ergo est bona. Probatur antecedens: per *ly modus sciendi*, convenit cum divisione, & argumentatione. Per *ly quidquid est*, &c. differt ab illis ergo est bona.

Explicata natura diffinitionis, ante quam ad replicam in contrarium factam ab adversarijs accedam mihi visum fuit dare regulas, seu denotare conditiones, quas debet habere bona diffinitione, quæ sunt, prima est, quod constet genere, & differentia, ita Doct. Subt. mith. text 74. afferens debere constare diffinitione ex conceptu quidditativo, *v. t. genus*, *v. t. qualitativo*, *v. t. differentia*.

Secunda, quod sit clarior suo diffinito, *v. t. impletum* comitum axioma: *Præter quod unumquaque ratiō est illū magis*. Alias ignotum manifestaretur per magis ignoratum, quod est absurdum. Tertia est, quod ad invicem cōveratur, tam affirmativè, quam negativè, v.g. *est homo*: ergo *animal rationale*, & *contra*, & negative tamen non est *homo*: ergo neque *animal rationale*.

Quarta est quod conveniat omni suo diffinito, & soli defectu cuius hæc propositio est falsa: *Omnis homo est albus*, quia non comprehendit Aetatypes. Quinta est, quod non sit diminuta, nec superflua. Dicitur diminuta, quando illi deficit aliqua pars essentialis ad explicandam naturam diffinitionis, v.g. *homo est animal*, quia illi deficit, *v. t. be-*

bene explicetur eius natura, *rationale*. Dicitur diffinitio superflua, quando ad explicandam naturam diffiniti sua perfluit aliqua pars, ut illa, *homo est animal rationale*.

Argumenta contraria solvuntur.

ARGVITVR primò: diffinitio nequit diffinire: ergo diffinitionis nequit dari diffinitio. Probatur antecedens, si posset diffiniti dare, diffinitionis diffinitio: sed hoc est ridiculum propter processum in infinitum: ergo implicat, quod diffinitio possit diffiniri. Probo minorem a paritate: ideo nequit dari actionis actio, quia actio se habet, ut quo: sed diffinitio se habet, ut quo: ergo nequit dari diffinitionis diffinitio. Respondetur distinguendo antece lens: diffinitio nequit diffiniri. ut quo, nego antecedens, ut quod, concedo antecedens, & distinguo maiorem, & omnes alias partes sub eadem distinctione, & ad paritatem dico, quod actio se habet semper respectu termini producti ut quod, & sic nequit dari actionis actio, ac vero in praesenti diffinitio non diffinitur ut quod, seu ut ratio diffiniendi, sed ut quod, scilicet, ut diffinitum & sic bene potest diffiniri.

Arguitur secundò: Hæc diffinitio non comprehendit diffinitum: ergo non est admittenda. Probo antecedens: hæc diffinitio est singularis: ergo non comprehendit omnne suum diffinitum. Probo antecedens: diffinitio, quæ comprehendit omnne suum diffinitum non debet esse diffinita per aliam diffinitionem: sed hæc est diffinita per aliam: ergo, &c. Respondetur, negando antecedens, ad cuius probationem, distinguo antecedens: hæc diffinitio est singularis in essendo, concedo antecedens in significando, seu representando, nego antecedens, & sub eadem distinctione negantur, & conceduntur omnes probationes. Et ratio est, quia hæc diffinitio universaliter convenit omnibus diffinitionibus rerum imperticularium, quia per illam representatur, quod omnes diffinitiones debent explicare essentiam rei, quæ universalitas in re, præ-

præsentando sufficit ad hoc, ut dicatur, quod convenie omni suo diffinito.

Nunc restat explicare, & insinuare species diffinitionis, ut essentiales ad integratem huius articuli dividitur primo diffinitio in diffinitionē quid rei, & quod nominis: diffinitio, quid rei est, quæ explicat quod additatum rei. V.g. quando explicatur *homo per rationale*. Diffinitio, quid nominis est, quæ explicat significationem aliquius vocavit, ut hoc nomen *sacerdos*, quod est idem, ac dicere, *sacra dans* ad quam diffinitionem nomina Thimologæ nomina redduntur, advertendum est pro nunc, quod diffinitio, quid rei est propriè diffinitio, & quid nominis immo propriè, & sic toolum est divisio analogi in analysata.

Diffinitio, quid rei dividitur in quidditativa, & distinctionativa: quidditativa est, quæ explicat rem per partes quidditativas. Distinctivæ rei: ut quando diffinitus hominem per esse animal rationale, hæc diffinitio dividitur in physicam, & metaphysicam. Physica est illa, quæ datur per partes physicas: ut quando dicimus homo consistat ex animali rationali. Corpore: Metaphysica est illa, quæ datur per partes metaphysicas essentiales: nempe per genus, & differentiam, ut quando dicimus homo est rationale animal. Diffinitio discretiva est illa, quæ datur per proprietates rei, ut quando dicimus, homo est visibilis.

Doct. Subt. in primo priorum quæst. 5 & in q. dist. 1, quæst. 2. admittit aliam diffinitionem, quam essentiam per additamentum vocat, & meo videri essentiam ad complementam notitiam diffinitionum, quæ videtur diffinitio est mixta, participans diffinitionis essentiæ, & diffinitionis discretivæ, & diffinitur hoc modo: est illa, cuius omnes partes pertinent ad quidditatem rei, & ad ut aliquid extrinsecum ad habendam perficiat notitiam: sic diffinitur relatio per ordinem ad terminum, accidente in ordine ad substantiam, quia cum sint entitates imperfectæ non potest intellectus, qui stari licet quidditative eos cognoscat, quin cum ordine ad quod,

(?)

QVÆSTIO TERTIA.

Quid sit diffinitum?

HABITA iam sufficiente notitia de diffinitione, & eius speciebus, nunc venit explicandum, quod sit diffinitum, quod diffinitor per diffinitionem: est ergo, *cuius naturam per diffinitionem explicabimus*; quod hæc diffinition sit bona, iam manet probatum rationibus adductis ad probationem diffinitionis. Sed solum restat scire, quæ conditiones sunt necessariæ, ut aliquid sit diffinibile, qua propter Doct. Subt. in 4. dist. 2. quæst. 2. sex conditiones requirit: Prima est, quod sit ens reale defectu cuius non possunt diffiniri diffinitione, quid rei negationes, & privationes: verum est, quod possunt diffiniri aliquibus diffinitionibus, quibus aliquid ponitur ad modum generis, & aliquid ad modum differentiæ.

Secunda est, quod sit virtus ens defectu cuius entia per accidens vñica diffinitione nequeunt diffiniri, *vt homo niger*. Tertia est, quod sit relolubilis in pluribus conceputibus; quorum vnum se habeat, *vt actus, alter verò, vt potentia*. Vnde ens nec vltimæ differentiæ, neque, diffini. Bene tamen aliquam explicationem admittunt. Quarta, secundum Arist. post text. 2. & alijs in locis est, quod sit vñiversale, quia licet singulatia pertineant ad integratatem, non tamen ad entitatem. Quinta est, quod sit vniuersum, quia æquivoca potius dividuntur, quam diffiniuntur. Sexta est, quod diffinitum non intret in diffinitione, quia tunc esset explicativum sui ipsius.

QVÆSTIO QVARTA.

Quid, et) quotuplex sit divisio?

ANTON. And div. 6. §. Circa istam lectionem notat, quod diffinition explicat, quid sit res, argumen-

cas

Quæst. IV. Quid, et) quotuplex sit divisio? 41

eatio qualis sit, divisio quanta sit, & cum sermo fuerit de diffinitione, nunc de divisione erit agendum; est ergo divisio modus sciendi totum in suas partes distribuens, quod hæc diffinition sit exacta patet: nam per ly modus sciendi convenit cum diffinitione, quæ quidem est species modi sciendi, ut sic, ut divisio; per ly totum in suas partes distribuens, differt ab illa: ergo. &c. Divisio prima sui divisione dividitur in essentialē, & accidentalem, essentialis est, qua totum in suas partes essentiales dividitur, & hæc divisio summet denominationem à partibus, nam si partes, quas dividit sunt physicæ, dicitur divisio physica, & metaphysica ista, & sic de cæteris, hæc divisio alia est actualis, accidentalis alia, & alia potentialis: actualis est, qua dividitur *enūc actuale in partes, ex quibus actualiter componitur*, ut quando homo actualiter dividitur: alia pars est animal, & alia rationale.

Potentialis est, *qua dividatur totum potentialē in partes, ex quib⁹ potentialiter dividuntur*, ut divisio generis in species, quas in potentia habet. Divisio accidentalis, *vt quia totum accidentale dividitur in suas partes accidentales*: sed hæc divisio tripliciter contigere potest, scilicet, subiecti in accidenti, *vt paries, albus est alius, & alius niger: accidentis in substantia, vt albū aliud est nix, & aliud lac: & accidentis in accidentia, vt aliud album est dulce, & aliud amarum*.

Conditiones bonæ divisionis sunt tæx: Prima est, quod divitum, & membra dividentia adæquentur. ita, quod divitum nec magis, nec minus contineat, quam membra, nec membra dividentia quam divitum. Secunda est, quod divitum prædicetur de membris dividentibus, aut in recto, ut in hac propositione: *homo est animal*, aut in obliquo, *ut corpus est pars hominis*. Tertia, quod quodlibet membrum dividens sit minus diviso, & divitum maius. Quarta est, quod vnum membrum dividens nō prædicetur de alio, quia nequit esse in illo, vnde oritur. Quinta conditio est, quod membra dividentia dividantur in esse distincta administrus formaliter. Sexta est, quod divitum administrus in dua membra dividatur, & nec in plura, *ut non generet confusio, postea vero subdividatur*.

E

DIS

DISPUTATIO TERTIA:

DE PROPOSITIONE TAM IN
communi, quam in particu-
lars.

LICET me instet agere nunc de argumentatione, ut
tertia species modi sciendi, tamen, quia pertinet ad
tertiam intellectus operationem illam omitto, &
nunc erit sermo de propositione, & de eius speciebus.

QUÆSTIO PRIMA.

In qua consistat essentia propositionis.

PRIMVM agam de propositione, quam de eius essen-
tia, & sic notando cum Arist. i. de interpretat. cap.
4. illam diffinit, est oratio verum, vel falsum signifi-
cans; hanc diffinitionem amplectunt Petrus Hisp. Alph. à
Malp. & aliqui Scot. & ipse Arist. prim prior. cap. i. ali-
ter illâ diffinit. est oratio non affirmans, aliquid, vel negans;
hanc magis approbat Coimbr. quest. 3. art. 2. sed ni fal-
lor philos. hic non diffinivit propositionem communem,
sed species; hæc sequitur a pluribus Scotist. Mastr & Bell.
tract. 2. cap. 3. Fuen. diffin. 2. art. 1. sed non obstante ve-
nia tantorum PP. hæc diffinitiones mihi non placent,
& sic eas impugno.

Prima ratio erit adversus primam, afferentem verita-
tem, & falsitatem esse essentiam propositionis commu-
nissimè D Subt.: . periherm cap. 1. quest. 3 & in 4. dist. 8:
sub lit. V. docet veritatem, & falsitatem esse accidentia
respectu propositionis: ergo non possunt esse essentia eius.
Probatur antecedens: Una eadem propositione potest trans-
ferre de vera in falsam, & è contra: ergo veritas, vel falsi-
tas. &c. hoc antecede ns patet, nam hæc propositione tradi-
ta ab ipso Scot. D. scilicet, sortes sedis, est vera sedente

for-

Quæst. 1. In qua consistat essentia propositionis. 43
forte: ergo eadem propositione potest transferre de vera in
falsam.

Secunda ratio est adversus secundam diffinitionem
dicentem consistere in affirmationem, vel negationem.
Diffinitio communis, ideo est communis, quia potest
poni in diffinitione cuiuscumque particularis: sed hæc
diffinitio non ita se habet: ergo non est bona; patet ma-
ior, quia vitalitas, & sensibilitas possunt ponи in diffi-
nitione hominis, & equi, qui sunt inferiores respectu ani-
malis, ex quo, ut sic bene diffiniatur dicendo: animal est
vivens sensitivus. Minor probatur, quia non dicitur bene:
Propositio affirmativa est illa, in qua si quia affirmatur, vel
negatur de aliis; nam ly negatur superflue in predicta pro-
positione: ergo predicta diffinitionis diffinitio in com-
muni non potest ponи in particulari cuiuscumque. Ta-
men hæc diffinitio non determinate explicat quiddita-
tem rei: sed quidditas rei est determinata: ergo, &c. Pro-
batur maior: hæc datur per hoc, quod aliquid affirma-
tur, vel negetur: sed hoc est non explicare determinatè
quidditatem: ergo, &c. omissis pluribus alijs rationibus
adversus utramque diffinitionem, quæ possunt videri in
pluribus AA expono meam conclusionem.

Conclusio: Propositio est oratio enuntiativa unius de
alio; colligitur ex Arist. i. post. cap. 2. vbi ait: essentia pro-
positionis consistit in hoc, quod unum de alio praedicetur;
eam tenent Merlin. in sua Log. parv. cap. 15. Rodrig lib.
2. sua dialect. cap. 1. estque communis inter omnes Sco-
tist. illique convenienter omnes conditions bonæ diffini-
tionis, & imprimis constat genere, & differentia: er-
go, &c. per ly oratio convenit cum alijs orationibus, per
ly enuntiativa unius de alio, differt ab illis, scilicet, ab op-
erativa, subiunctiva, & prædicativa, quæ unum de alio non
enunciant: ergo constat genere, & differentia, & con-
sequenter est bona.

Probo secundo, & erit ratio confirmans rationes ana-
recedentes conclusionum: Diffinitio, quæ datur per præ-
dicata magis intrinseca, est bona: sed ista ita se habet: er-
go, &c. probatur minor: nec veritas, nec falsitas, nec

F 2

affir-

affirmatio, vel negatio sunt prædicata magis intrinseca propositionis, vt manet probatum: ergo tantum restat, quod enuntiare vnum de alio, quod est actus comparatus, passivus intellectus, sic prædicata magis intrinseca propositionis. Patet consequentia: illud est de ratione intrinseca constitutiva alicuius rei, quod solum potest illi competere, tanquam prædicatum, per quod talis res constituitur: sed enuntiare vnum de alio potest competere propositioni, tanquam prædicatum, per quod essentia litter constituitur: ergo enuntiare vnum de alio est prædicatum magis intrinsecum propositionis.

Solvuntur argumenta contraria.

ARGVITVR contra ultimam conclusionem, & in favorem secundæ definitionis: per illud constituitur propositio in esse propositionis, per quod distinguitur à quocumque alio, scilicet, à simplici apprehensione: sed per affirmationem, vel negationem distinguitur primo: ergo diffinitio tradidita per affirmationem, vel negationem explicat id, per quod propositio constituitur primo. Probatur minor, non per aliquid aliud distinguimus propositiones a simplici apprehensione, nisi quia simplex apprehensio versatur circa obiectum nihil de alio affirmando, vel negando, & propositio affirmando, vel negando: ergo per affirmationem, vel negationem distinguitur primo propositio à simplici apprehensione, & consequenter essentia propositionis consistit in affirmatione, vel negatione. Respondetur, concedendo maiorem, & negando minorem, ad probationem illius, nego antecedens: & ratio est, quia propositio, ut sic, per se primo distinguitur per hoc, quod est enuntiare vnum de alio, nam propositio ut sic, ut talis concipiatur constituta in suo essentiiali, per hoc, quod est enuntiare vnum de alio, & ut sic præscindit ab affirmatione, vel negatione. Vnde infertur, quod quilibet propositio particularis per se primo distinguitur à simplici apprehensione per hoc quod est enun-

enuntiare vnum de alio, & secundario per affirmatio, nem, vel negationem: & sic antequa in quacumque propositione concipiatur affirmatio, vel negatio concipiatur constituta in esse propositionis, & distincta per se primo à simplici apprehensione per enuntiationem.

Arguitur secundò, nulla propositio datur, quæ non sit affirmativa, vel negativa, vera, vel falsa. ergo affirmatio, vel negatio, veritas, vel falsitas constituent propositiones in suo esse essentiiali. Antecedens est certum. i. to. batur consequentia: illud sine quo res concipi non potest est de essentia eius: sed propositio nequit concipi absque eo, quod sit affirmativa, vel negativa, &c. ergo affirmatio, vel negatio sunt prædicata constitutiva propositionis. Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, ad cuius probationem, nego absolute maiorem, & ratio est, quia plures res nequeunt concipi, nec dari, sine aliquibus, quæ quidem non sunt de essentia eorum, & hoc patet in toto physico, quod non potest dari, absque unione materiæ, & formæ, & tamen vno non est de eius essentia. Secundo, non potest dari obiectum de eius fide, absque obscuritate, & tamen obscuritas non est de eius essentia: vel dic: quod nulla datur propositio, quæ non sit affirmativa, &c. propositio particularis, concedo antecedens; communis, nego antecedens, quia propositio, ut sic, abstrahit ab affirmatione, vel negatione, ut animal, ut sic, a rationali, & irrationali. Plura argumenta possunt videri apud AA.

QVÆSTIO SECUNDÀ.

Dividitur propositio, ut sic, in suas species.

PROPOSITIO in communi prima sui divisione dividitur in complexam, & in incomplexam: Complexa est, quæ confluunt ex duabus propositionibus, ut ista: Petrus amat, & Franciscus legit. Incomplexa est, quæ immediate confluunt extremis, ut ista: Petrus amat Deum. Secundò in hypotheticam, & cathegoricam. Hy-

pothetica (dicta nomine Græco hypothesis, quod id est Latine suppositio) est illa, quæ constat duabus propositionibus, quarum una sequitur ex suppositione alterius, ut ista, si legerent, scirent lectionem. Si Sol lucet dies est, unde secunda propositio sequitur ex suppositione primæ. Categoricala, quæ coincidit cum complexa, quæ est illa, quæ constat tantum subiecto, copula, & prædicato, ut ista: Petrus est animal.

Item propositio potest summi secundum substantiam, secundum qualitatem, & secundum quantitatem, iuxta hunc ordinem claritatis gratia dividemus. Secundum substantiam dividitur in affirmativam, & negativam: affirmativa est, quæ aliquid affirms; ut homo est animal; negativa est, quæ aliquid negat, ut ista, homo non est animal. Secundum qualitatem vero dividitur in veram, & falsam propositio vera est, quæ verum prædicat de subiecto, ut ista, Deus est infinitus. Falsa est, quæ falsum prædicat, ut equus est leo.

Denique secundum quantitatem dividitur in universalē, & particularem, indiffernitam, & singularem. Universalis est cuius subiectum est nomen commune signo unius versali affectum, ut ista; omnis homo est visibilis: particulis est cuius subiectum est nomen commune signo particulare affectum; ut aliquis homo est animal. Indifferinta est cuius subiectum est nomen commune nullo signo affectum, ut ista, homo est animal. Singularis, cuius subiectum est singularis, ut Petrus movetur; si alias plures propositiones invente volueris, voca illis nominibus suæ materiæ, ita quod si materia, ex qua propositio componitur, fuerit naturalis, voca illam naturalē, si fuerit contingens, voca illam contingentem, & si termini, ex quibus constat fuerint univoci, illam voca univocam, & si fuerint æquivoci, æquivocam, & sic de cæteris.

Alia autem est propositio, quam non agnoscet ex terminorum natura, & vocatur propositio per se nota, hanc diffinit Scot in 1. dist. 2. quæst. 2. §. quoniam his verbis: Dicitur igitur propositio per se nota, quæ ex terminis proprijs, qui sunt aliquid eius, ut sunt eius, habet evidentem. Veris

ritatem, & nō propter aliquid aliud, quod sit extra terminus proprios habet evidentiam, sed ex se tantum. Talis est hæc propositio; totum est maius sua parte, quæ ex terminis proprijs determinat intellectum ad cognoscendam veritatem. Termini autem, ex quibus propositio per se nota debet summere evidentiam, sunt diffinīcio, & diffinitum, ut ibidem docuit Scot.

QVÆSTIO TERTIA.

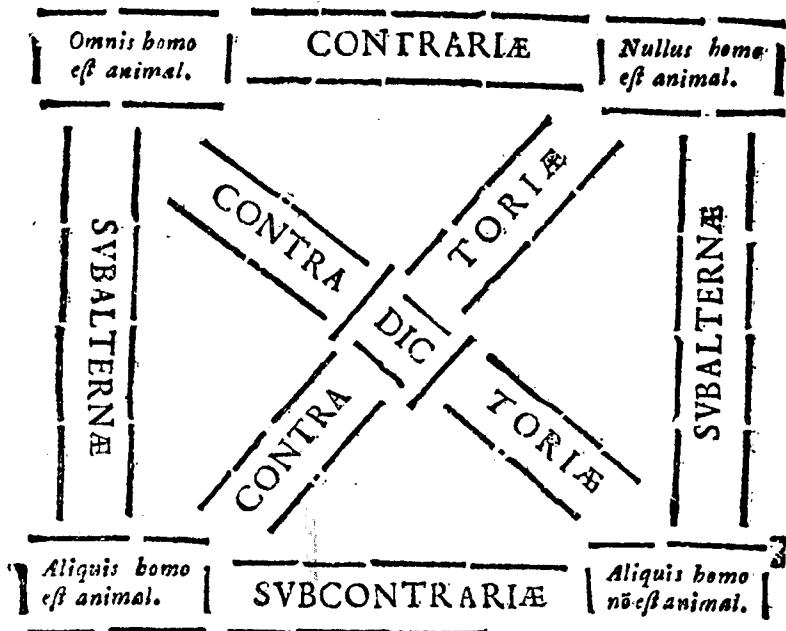
De oppositione propositionum simplicium.

ARISTOTELES lib. I. periherm. cap. 4. sic oppositionem diffinit: *Est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, sed clarius deducitur ex ipsis verbis: Opposito est repugnantia duarum propositionum in veritate, aut falsitate; quia oppositio, quæ est in quantitate, est impropria, & metaphorica: igitur oppositio debet esse inter duas propositiones, quarum una negat de eodem subiecto idem prædicatum, quod altera affirmit, v.g. omnis homo est animal; nullus homo est animal.*

Hæc oppositio habet sub se quatuor species; nempe contraria, contradictoria, subcontraria, & subalterna. Oppositio contraria est repugnantia duarum propositionum universalium in quantitate, v.g. nullus homo est animal; omnis homo est animal: ad oppositionem spectant propositiones indiffernitæ si sunt in materia necessaria, ut homo est animal, homo non est animal. Oppositio contradictoria est repugnantia duarum propositionum in qualitate, & quantitate simul, quarum una debet esse universalis affirmativa, & alia particularis negativa, ut omnis homo est animal; aliquis homo non est animal, vel universalis negativa, & particularis affirmativa: ut nullus homo est animal, aliquis homo est animal.

Oppositio subcontraria est repugnantia duarum propositionum in qualitate, ut quidam homo est animal, quidam homo non est animal. Oppositio subalterna est repugnantia duarum propositionum in quantitate sola, sed debet esse inter

ter vniuersalem, affirmativam, & particularē affirmati-
vam; aut inter vniuersalem negativam, & particulaarem
negativam, vt *omnis homo est animal*, *aliquis homo est ani-
mal*; *nullus homo est animal*; *aliquis homo non est animal*;
sed vt melius intelligantur hæc propositiones, conspice
hanc figuram.

VT clarius hanc oppositionem intelligatis, nota has conditionses præcisè requisitas ad dictam oppositionem. Prima est, quod istæ propositiones constent ex ijsdem terminis, scilicet, eodem subiecto, & prædicato, defectu cuius hæc propositiones non opponuntur; *homo est animal*, *lapis non est animal*. Secunda, quod constet eodem tempore, cuius defectu, hæc non est vera proposition: *Petrus scribit*, *Petrus non scribit*, nec istæ: *Studeo Salmanticæ*; non *Studeo Salmanticæ*. Tertia, quod non solum constent eodem nomine, sed etiam eadem se-
fig;

significata per nomen, defectu cuius hæc propositiones non opponuntur canis latrat: *Canis non latrat*. Quarta, quod observent regulas Logicales, idest, quod servent eamdem propositionem, ampliationem, & restrictionem attenditur ad leges istarum propositionum, quæ quidem quatuor sunt.

Lex pro-contrarijs est, quod nulla materia possit esse simul vera, v.g. *Omnis homo est animal*; *nullus homo est animal*, quia alias possent dari duæ contradictoriæ simul veræ, quod solum potest coincidere in materia contingenti, quod sint simul falsæ, v.g. *omnis homo est albus*, *nullus homo est albus*, quod autem hæc sint lex contraria- rum, scilicet, quod utraque non possit esse simul vera, sed una stante vera, altera necessario debet esse falsa, inde infertur, quia alias darentur duo contradictoria simul vera, quod est absurdum; quod sic probatur: hæc proposition: *omnis homo est iustus*, est vera: ergo & ista *aliquis homo est iustus*, nam vt vniuersalis sit vera, omnes eius particulares debent esse veræ: sed hæc proposition: *aliquis homo est iustus*, est contradictionia istius, *nullus homo est iustus*, quæ etiam supponit esse vera: ergo ex suppositione, quod possint dari duæ propositiones contrariæ oppositæ simul veræ, per legitimam consequentiam infertur, quod da- rentur etiam duæ propositiones contradictoriæ veræ.

Lex contradictoriarum est, quod in nulla materia possint esse simul veræ, nec simul falsæ, vt patet in his propositiones: *omnis homo est risibilis*; *aliquis homo non est risibilis*, sed una debet esse vera, & altera falsa, & hoc fundatur in illo commune axiome Theologorum: *Idem de eodem non potest simul affirmari, & negari*: nam in propositionibus contradictorijs idem prædicatum eodem modo co- paratur ad idem subiectum in una affirmativè, & in alia negativè: ergo impossibile est utramque esse simul veram.

Lex subcontrarijs est, quod in nulla materia sint simul falsæ, vt patet in his propositionibus: *aliquis homo est animal*; *aliquis homo non est animal*, nam si essent simul falsæ, seque- getur contradictionis simul esse falsas, quia ex falsitate

particularis rectè inférunt ut falsitas vniuersalis possit esse simul vera in materia contingentia, ut *aliquis homo est iustus*, *aliquis homo non est iustus*, & ratio est, quia idē p̄d̄ dicatum non affirmatur, & negatur de eodem subiecto determinato, alias essent contradictoriae.

Lex quo subalternis est, quod in materia necessaria si propositio vniuersalis subalternans est vera, etiam particularis subalternata erit vera, vt *omnis homo est animal*; *aliquis homo est animal*, nam si sunt in materia impossibili sunt simul falsæ, vt *nullus homo est animal*; *aliquis homo non est animal*. In materia contingentia, si vniuersalis est vera: etiam particularis, non tamen. & econtra, quia non valet, *aliquis homo est albus*: ergo *omnis homo est albus*. Hoc tantum procedit ex parte materiæ, non vero ex parte formæ.

QVÆSTIO QVARTA.

De equipollentia, & conversione simplicium.

EQUIPOLLENTIA est duarū propositionum equivalētia in significato penes veritatem signi negatiæ: & ad cognoscendam hanc equipollentiam, ut diversam, tres regulæ assignari solent contentæ in hoc carmine:

Præ contra dic: Post contra: Præ postque subalter;

Hoc carmen denotat propositiones, quod propositiones contradictroriarum equivalentes posunt fieri præposita negatione: contraria posposita, subalternæ vero præposita, & postposita. Advertite, quod haec autem negationes sunt negantes, non vero infinitantes.

Propositiones subcontrariæ non sunt equipollentes, quia quæcumque ex illis præponatur, aut postponatur negatio non equivalit suæ subcontrariæ, sed suæ contradictroriarum, v. g. si his propositionibus subcontrariis: *aliquis* *homo*

Quæst. IV. De equipollentia, & conversione simplici. se

homo currit; *aliquis homo non currit*, anteponatur negativa, & dicatur: non *aliquis homo currit*; equivalit suæ contradictroriarum, scilicet, *nullus homo currit*, & non suæ subcontrariæ, scilicet, *aliquis homo non currit*, & econtra, si postponatur, & dicatur; negativa *aliquis homo non currit*: est eadem cum sua subcontraria, ut patet, ac vero si anteponatur, & post negationem, & dicatur non *aliquis homo non currit*: equivalit suæ subalternæ, scilicet, *omnis homo currit*, & non suæ subcontrariæ, scilicet, *aliquis homo non currit*. Ut autem sciatis, quid valeant termini cum suis negationibus, ut illis uti possitis, hæc carminna videntur.

Non omnis, quidam, non omnis non, quasi nullus;

Non nullus, quidam, sed nullus non, valeat omnis.

Non aliquis, nullus, non quidam non, valeat omnis.

Non alter, neuter, neuter non, præstat ytrumque.

Vt hæc carmina intelligantur, advertendum est, quod hæc particula non est negatio malinantis nature, quia quidquid posse in bene, destruit, & eius oppositum reddit; inde si cadit suprà signum vniuersale, scilicet, *omnis*, vel *nullus*, destruit eius vniuersalitatem, & reddit illum particularē, & econtra, & si cadit supra signum affirmativum, reddit illum negativum.

Ad secundum quæstum articuli respondendū est: ergo conversio de qua agit Doct. sub Scot. in 1. prior. q. 12. est mutatio subiecti in prædicato, & econtra cum necessitate consequentia servata qualitate, veritate, aut falsitate. v. g. *aliquis homo est animal*: ergo *aliquid animal est homo*, propositio, quæ convertitur, dicitur conversa, & altera, quæ ex illa infertur, dicitur convertens.

Supposito versiculo, scilicet, præ contra dic, tres conversiones dicunt fieri, quæ ex ipso deducuntur. Prima erit *conversio simplex*, & est quando ex prædicato fit subiectum, ex subiecto prædicatum servata qualitate, & quantitatibus & hoc modo convertuntur duo genera propositionum, scilicet, vniuersalis negativa in vniuersalem negativam &

& particularis affirmativa in particularem affirmativam; universalis, scilicet, ut nullus lapis est homo; ergo nullus homo est lapis. Particularis vero ut: aliquis homo est animal: ergo aliquid animal est homo.

Erit secunda conversio per accidens, & est transmutatio praecipiuti in subiecto servata qualitate, non vero quantitate; sic convertantur duo genera propositionum, scilicet, universalis affirmativa in particularem affirmativam, v.g. omnis homo est animal: ergo aliquid animal est homo; & universalis negativa in particularem negativam, ut nullus homo est lapis: ergo aliquis lapis non est homo. Erit tertia conversio per contra positionem, & est mutatio praedicti in subiecto servata qualitate, & quantitate, sed mutatis terminis finitis in infinitis. Hoc modo convertuntur universalis affirmativa in universalem affirmativam: ut omnis homo est animal: ergo non omne animal est homo; & particularis negativa in particularem negativam, ut aliquis homo non est albus: ergo aliquid non album non est homo. Hæc omnia clare apprehenduntur, si conspiciantur cardina sequentia.

*Simpliciter feci, convertitur Eua per accidens;
Astro per contra: sit fit conversio tota.*

In his dictioribus feci, *Eua*, *Astro* inveniuntur quatuor vocales, quæ significant quantitatem propositionum, quæ qualitatem. Littera vocalis A. significat universalem propositionum affirmativam. E. universalem negativam. I. particularem affirmativam. O. particularem negativam, quod clarius continetur in his carminibus sequentibus.

*Afferit. A. negat E. sunt universaliter ambo;
Afferit I. negat O. sunt particulariter ambo.*

Tamen noto, quod ad bonam conversionem observare debemus in utraque propositione eamdem suppositionem, & alias terminorum affectiones, defectu huius regulæ hæc conversiones vitiosæ sunt aliqua species est hoc

homo: ergo aliquis leo est species. Aliquis dormiens est excitatus: ergo aliquis excitatus est dormiens; nam in prima variatur suppositio: in secunda variatur status.

DISPUTATIO QVARTA.

DE PROPOSITIONIBVS MODALIBVS.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid est quotuplex sit propositio modalis?

SVNT ergo propositiones, quæ aliquo afficiuntur modo, ut hæc propositio simplex: *Petrus currat*, sit modalis, si illi addatur hic modus *necessario*, ut si dicas: *Petrus necessario currat*. Modi autem, qui propositiones afficiuntur sunt quatuor, scilicet, *possibile*, *contingente*, *impossibile*, & *necessarie*: possuntque summi adverbialiter, ut si eas afficias dicendo possibiliter, contingenter, impossibiliter, necessario. Propositiones, quæ his modis afficiuntur possunt summi composite, idest in sensu composito, & divise, idest in sensu diviso, v.g. hæc propositio *impossibile est cæcum videre*, sumpta in sensu composito, hoc est componendo cæcitatem cum visu est vera, quia impossibile est quod cæcus ea ratione, qua est cæcus videat. Si autem in sensu diviso summatur, hoc est, non componendo visum cum cæciteate, potest esse falsa, quia non est impossibile, quod qui hodie est cæcus, cras videat, unde cognoscetur divisio propositionum modalium in compositam, & divisam.

Licet maneat dictum, quod de qualibet propositione inquirendum sit, quæ sit, idest, an sit affirmativa, vel negativa, qualis sit, idest, an sit vera, vel falsa, & quanta sit, an sit universalis, vel particularis; etiam de propositionibus modalibus hæc quæri possunt, & propterea noto pri-

mō, quod propositiones modales sunt universales, vel particulares penes modos, qui illas afficiunt, vnde si modus est universalis, propositio affectabili modo est universalis, & particularis si modus fuerit particularis: vt autem sciēs, qui modi sint universales, & qui particulares, accipe sequentia carmina.

Omnis necesse valet, impossibile nullus.

Possibile quiddam, quiddam non possibile non.

Vt intelligantur hæc carmina advertendum est, quod ille modus *necessus* valet, idem ac *omnis*, & sic sicut *omnis* est signum universalē, sic *necessus* modus est universalis: ille modus *impossibilis* valet idem, ac *nullus*, & sic sicut *nullus* est signum universalē, sic *impossibile* est universalis modus. Similiter modus *possibilis*, valet idem, ac *aliquis*, & sic, quia *aliquis* est signum particulare, *possibile* est particulatis modus, & denique, *possibile non* idem valet, ac *aliquis non*, & sic *possibile non* est modus particulatis, sicut *aliquis non* est signum particulare. Vnde hæc propositiones modales: *necessus est Petrum currere*, & *impossibile est Petrum currere*, sunt universales, quia *necessus*, & *impossibile* sunt modi universales, & similiter hæc propositiones: *possibile est Petrum currere*, & *possibile non est Petrum currere*, sunt particulares, quia *possibile*, & *possibile non* particulares modi sunt.

Noto secundò, quod propositiones modales etiam sunt affirmativæ, vel negativæ ex modis sufficientibus eas, pro quo advertendum est, quod in qualibet modali propositione invenitur modus dictus, & dictum est, quod propositio dicit: modus est ille, quo dicit v. g. in hac propositione *possibile est Petrum currere*. *Petrum currere est dictum*, quia est quod propositio dicit, & ly *possibile est modus*, quo propositio dicit *Petrum currere*. Vnde deducitur propositionem modalem posse summi quadrupliciter penes affirmationes, & negationes. Primo modo propositio modalis est affirmativa de dicto, & de modo, vt ista: *Petrum currere est possibile*. Secundo potest esse

Quæst. I. Quid est quatuorplex sit propositio modalis? 55.

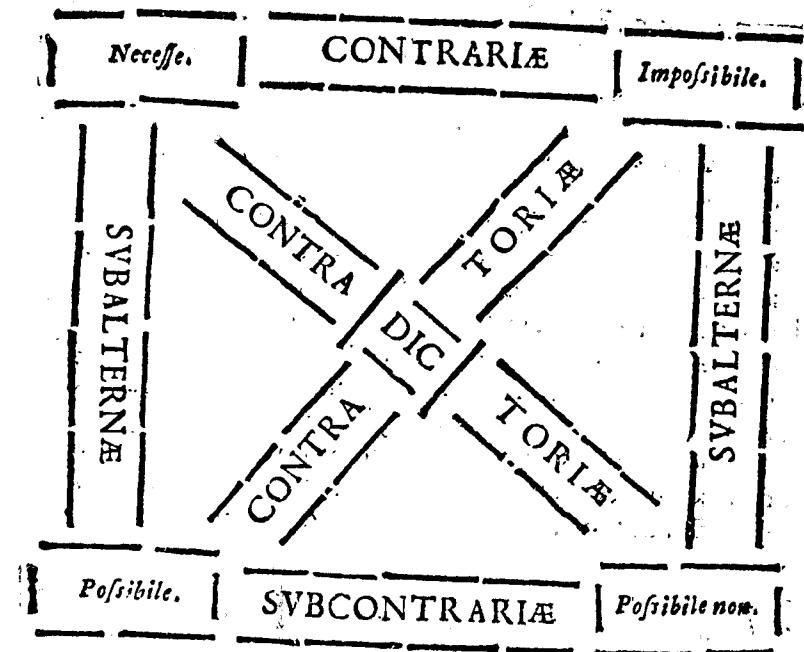
negativa de dicto, & de modo, vt ista: *non est possibile Petrum non currere*. Tertio potest esse affirmativa de dicto, & negativa de modo, vt ista: *Petrum currere non est possibile*. Quarto, denique potest esse affirmativa de modo, & negativa de dicto, vt ista: *Petrum non currere est possibile*.

Denique notandum est, quod etiam propositiones modales accipiunt veritatem, aut falsitatem à suis modis, & sic propositio de modo *possibile* erit vera, quando prædicatum fuerit *possibile*: subiecto, vt in ista *possibile est Petrum currere* est vera, quia *currere est possibile* Petru: falsa autem si prædicatum repugnet subiecto, vt in ista: *possibile est Petrum esse lapsum*: propositio de modo contingens erit vera, quando prædicatum possit accidere subiecto, vt in ista *contingens est Petrum esse album*. Falsa autem si prædicatum subiecto accidere nequeat, vt in ista: *contingens est Petrum esse equum*. Propositio de modo *possibile* erit vera, quando prædicatum repugnet subiecto, vt in ista *impossibile est Petrum esse lapidem*. Falsa autem si prædicatum illi non repugnet, vt in ista: *impossibile est Petrum esse animal*. Denique propositio de modo *necessus* erit vera, quando prædicatum sit necessarium subiecto, vt ista: *necessus est hominem esse rationalem*: falsa autem si prædicatum non erit illi necessarium, vt ista: *necessus est hominem esse nigrum*.

QVÆSTIO SECUNDA.

De oppositione, equipollentia, & conversione propositionum modalium.

LICET 3. disp. antecedenti latè egi de propositione tam in communī, quam in particulari, nunc agā de oppositione modalium, quæ licet sit penes quatuor modos in dicta quæstione assignatos, vt oppositiones modales accipiantur, percipitur hæc figura,

HÆC figura facile intelligitur, si retineantur illa carmina in memoria quæstionis antecedentis, scilicet, *omnis necesse valet*, quia idem est cum sit eadem figura mutatis solum nominibus, seu signis, nam si advertas, quod mixta figura nominibus unum ex dictis modis, scilicet, *contingens*, ideo est, quia *possibile*, & *contingen*, ferè idem valet, & si nomina sunt; solum, qui differunt, tanquam superius, & inferius, quia non omne possum est *contingen*, cum etiam necessarium sit *possibile*, & non sit *contingens*; omne vero *contingen* est *possibile*. Vnde in vigore tantum sunt tres modi, scilicet, *necessus*, *impossibilis*, & *possibilis*, sicut in rigore tria sunt signa propositionum modalium, scilicet, *omnis*, *nullus*, *aliquis*.

QVÆST

QVÆSTIO TERTIA.

De equipollentia modalis:

EQUIPOLLENTIA propositionum modalium sit, sicut in propositionibus simplicibus, præponendo, vel postponendo negationem, & sic debent revocari ad memoriam illa carmina, scilicet, *præ contra dic*, quæstione 4. disput. antecedent. Vbi dixi propositiones contrarias fieri equipollentes postposita negatione, contradictorias anteposita, subalternas anteposita, & postposita.

Propterea ut cum maiori claritate intelligatur ista equipollentia, à Summulariis alsignantur quatuor distinctiones, scilicet, *purpurea*, *illiace*, *amabimus*, & *eden-tuli*, in quibus quatuor litteræ vocales notandæ sunt, scilicet, *A*, *E*, *I*, *V*, quæ litteræ significant qualitates propositionum tam ex parte *dicti*, quam ex parte *modi*. Nam prima indicat propositionem modalem esse affirmativam de *dicto*, & de *modo*. Secunda affirmativam de *modo*, & negativam de *dicto*. Tertia affirmativam de *dicto*, & negativam de *modo*. Quarta negativam tam de *dicto*, quam de *modo*, quod totum clare videbitur his carminibus.

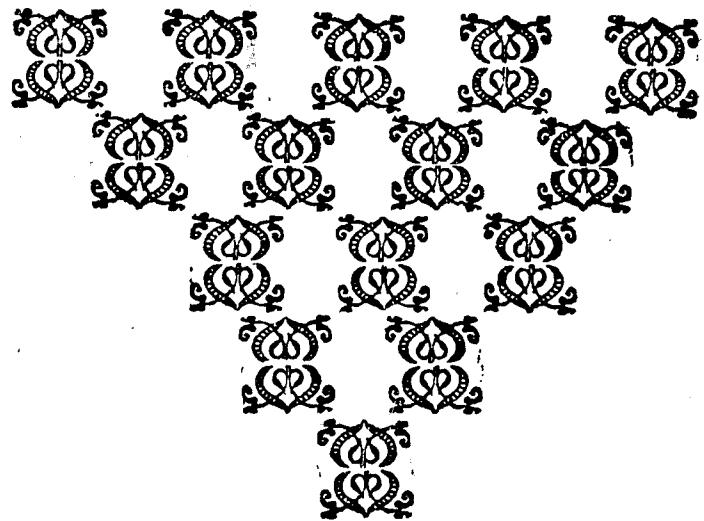
E d. *Etum negat*, *I* que *modum*,
nihil A, *sed V*, *totum*.

Insuper advertendum est, quod in qualibet ex supra dictis divisionibus reperiuntur quatuor syllabæ, quarum prima in singulis petit modum *possibilem*. Secunda modum *contingen*. Tertia *impossibilem*. Quarta *necessarium*. Sed ut ex prædictis modis sit figura propositionum modalium, effici dicunt quatuor anguli, scilicet, ut in duabus superioribus sint *purpurea*, & *illiace* cum modalibus eius correspôdētibus, & in inferioribus *amabimus*, & *eden-tuli*, & sic facile cognoscetur oppositio, & equipollentia propositionum modalium, nam omnes propositiones con-

H

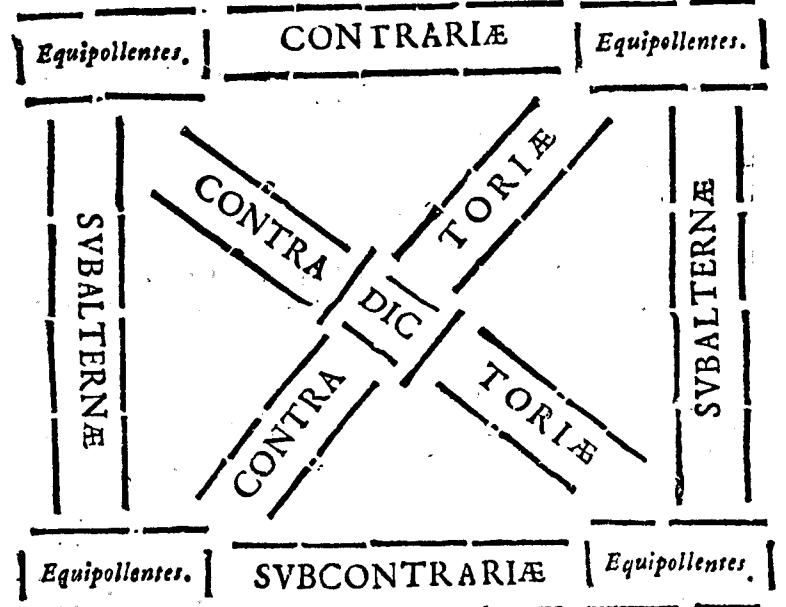
ten-

tentæ sub eadem dictione sunt inter se equipollentes contentæ sub diversis dictiōnibus. Invicem opponuntur, quia illæ, quæ fiunt in dictiōnibus superioribus, scilicet, purpurea, & illiace, contrariè opponuntur, quæ autē fiunt in inferioribus, scilicet, amabimus, & edentuli: opponuntur subcontrarie, quæ fiunt in purpurea, & edentuli, ac pariter, quæ fiunt in illiace, & amabimus: contradictorie opponuntur, & tandem quæ fiunt in purpurea, & amabimus, & quæ in illiace, & edentuli subalterne opponuntur, quæ omnia clare respiciuntur in hac figura sequenti.

Pe,

pur	Petrum non disputare. non est possibile.	i
pu re	Petrum non disputare non est contingens.	lli
re	Petrum non disputare est impossibile.	a
d;	Petrum disputare est necesse.	ce;

a	Petrum disputare, est possibile.	e
ms	Petrum disputare, est contingens.	den
bi	Petrum disputare non est impossibile.	tu
mus	Petrum non disputare non est necesse.	li.

QVÆSTIO QVARTA.

De conversione modali.

ARIST. lib. i. de priore, resolut cap. 3: dixit, quod quando modus propositionis ponitur nominaliter, ut in hac propositione *possibile est Petrum currere*, non convertitur ratione modali, sed ratione dicti, & sic convertitur, sicut propositio simplex, sicut si non esset modo aliquo affecta. Vnde modalis conversio proprium invenitur, quando modus sumitur adverbialiter, ut in hac propositione *Petrus possibiliter est lapis*. Quo nato, & supposito ex dictis, quod propositiones de modo *necessitate*, & *impossibilitate* sunt universalis, & propositiones de modo *possibile*, & *possibile non*, seu *contingens* sunt particulares iuxta illa carmina: *Afferit A. &c. & ut cum maiori facilitate ista reductio percipiatur revocari carmina dicta ad memoriam debent, & carmen Simpliciter feci, & notato, quæ propositiones convertendæ sunt simpliciter, quæ per accidens, & quæ per contrapositionem facile conversio oppositionum modalium adipiscenda erit.*

Hæc propositio de modo *necessitate* adverbialiter sumpto: *omnis homo necessario est rationalis*, quia est universalis affirmativa convertitur per accidens (iuxta illud: *Convertitur Euia per accidens*) in hunc modum: *Aliquod rationale necessario est homo*; & ista de modo *impossibilitate*: *nullus homo impossibiliter est lapis*, quæ est universalis negativa, convertitur etiam per accidens iuxta dictam regulam in hunc modum: *aliquis lapis impossibiliter non est homo*; & hæc de modo *possibile*: *aliquis homo possibiliter est lapis*, quæ est particularis affirmativa, convertitur simpliciter (iuxta illam regulam: *Simpliciter feci*) in hunc modum: *aliquis lapis possibiliter est homo*; & denique ista de modo *possibile non*: *Aliquis homo possibiliter non est lapis*, quæ est particularis negativa, convertitur per contrapositionem iuxta illam regulam: *Astro per contra*) in hunc

Quæst. I. Quid, & quotuplex sit propos. exponib. 6 r.

hunc modum: *aliquis non lapis possibiliter non est non homo*. Hac luce, qui voluerit esse doctus, regulasque cum suis modalibus adverbialiter sumptis exercere, ipsud exercitium magistrum illum faciet.

DISPUTATIO VLTIMA.

DE PROPOSITIONE EX-
ponibili.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit propositio exponibilis?

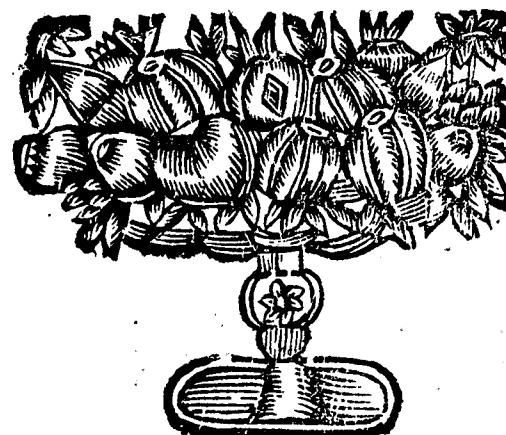
PROPOSITIO exponibilis est illa, quæ propter suam obscuritatem indiget alia, per quam explicetur. Vnde propositio explicata dicitur *exponibilis*, & propositio, per quam explicatur *exponens*. Hæc propositio exponibilis est in triplici differentia, nempe, exclusivè, exceptivè, & reduplicativè, dum constant signis exclusivis, exceptivis, vel reduplicativis. Signa exclusiva sunt tantum, solum, dum taxat. Signa exceptiva sunt prædicti, excepto, nisi propter, quam: signa denique reduplicativa sunt in quantu, quatenus, prout, &c.

Propositio exclusiva hoc modo fabricatur: *homo tan-
tum, est animal rationale*; quæ propositio hoc modo exposi-
nitur: *homo est animal rationale*. *O*nus nihil aliud ab homine,
est animal rationale. Eodem modo potest philosophari in
2. & 3. signo; sed notandum est, quod hæc signa ali-
quando ponuntur ex parte prædicati, ut in hac proposi-
tione: *Petrus est Logicus tantum*. Huius propositionis obs-
curitas hoc modo explicatur: *hanc scientiam cognoscit Pe-
trus, & aliarum est ignorans*. Aliquando ponitur ex parte
subiecti, *ut Petrus tantum est Logicus*. Obscuritas huius
exponitur hoc modo *nullus alius a Petro est Logicus*.

Pro

Prepositio exceptiva hoc modo fabricatur: *omne animal præter hominem est irrationale*, obscuritas huius propositionis hoc modo exponitur: *omne animal, quod non est homo, est irrationale*. Reduplicativa verò fabricatur hoc modo: *homo in quantum animal est vivens sensibile; in quantum animal rationale differt à bruto*. *Homo quatenus iustus, est dignus beatitudinis*, & prout peccator est dignus pœna aeterna. Obscuritatē harum propositionum suo ordine exponam. Prima, quia homo est animal, est vivens sensibile. Secunda, quia homo est rationalis, differt à bruto. Tertia, quia homo est iustus, est capax beatitudinis. Quarta, quia homo est peccator, est dignus pœna aeterna. Et hæc sufficiunt de secundo libro ad laudem Dei, & Beatae Virginis

Mariæ Matris suæ, & omnium
Sanctorum.

LI:

LIBER TERTIVS. SVMMVLARVM.

*DE HIS, QVÆ AD TERTIAM
operationem pertinent.*

DISPVATI^O PRIMA.

*DE ARGVMENTATIONE IN
communi.*

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit argumentatio?

N Hoc tertio libro breviter dispuo de rebus ad tertiam operationem intellectus pertinentibus, vt intellectus vltimum colorem accipiat in legitimo discursu consistentem, & sic ab argumentatione incipiendo, est igitur argumentatio. Modus sciendi constans ex duabus, v.l tribus propositionibus, quarum una inferatur ex alia per notam illationis. Ut Petrus currit: ergo mouetur; ex tribus vt: omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibili. Vnde inferatur, quod in argumentatione est necessarium ponere notam illationis in;

inter antecedens, & consequens, quæ est ergo, vel igitur defectu cuius hæc non est vera argumentatio: homo est animal, & sensuens. Antecedens dicitur, ex quo aliquid sequitur. Consequens. It illud, quod sequitur ex illo.

Communiter assignantur septem species argumentationis, quæ quidem sunt: syllogismus inductio, enthymema, exemplū, ensa, tis, usq; , & dilemma, quæ omnes propter syllogismum brevem exigunt notitiam: inductio ergo est propositio ex partibus sufficientibus meratis ad universalia, ut hæc ignis comburit, & ille ignis comburit: & ita pariter ceteri ignes: ergo omnis ignis comburit. Enthymema est argumentatio in qua una propter alia infertur: ut ista: al: quis homo est rationalis: ergo est risibilis; ex quibus primi propositio dicitur antecedens, alia vero, quæ infertur dicitur consequens. Exemplum est argumentatio, in qua consequentia deducitur ab alio exemplo alterius: ut ista, Petras, scit leet unam, quia illam legit: ergo illam sciām, si illam legim.

Ascensus est argumentatio in qua ex singularibus sufficienter numeratis consequentia universalis deducatur, ut dictum est de inductione, solū debetis advertere, quod inductio potest libere aliter, scilicet, deducendo consequentiā universalē ex pluribus universalibus hoc modo: Omnis homo est vivus, & nō risibile est homo: ergo omne risibile est vivens. Discursus est argumentatio in qua ex antecedentiū universalī colligatur consequentia particularis, ut omnis homo est animal: ergo hic homo est animal. Dilemma est argumentatio continens duas partes, ita dispositas, ut necessario tenetur respondens aliquid contra se admittere, vel negare: ut si quis assertat, tanquam verum se per totam horam fuisse in foro, & non vidisse Petrum, & alias eum impugnet, vel eras in foro hora iam elapsa, vel non? si primum ergo mentiris dicendo, te non vidisse Petrum, qui tali hora venit in foro si secundum ergo etiam mentiris dicendo totam horam in foro permanisse. Vnde ex conversione, vel negatione, cuiuslibet partis responsio convicit mendaci,

QVÆ

QVÆSTIO SECUNDA.

Quid, & quotuplex sit syllogismus?

DE Syllogismo tractavit Arist. primo priorum, cap. 1: Thop. cap. 2. vbi sic eum diffinit: Est argumentatio, in qua quibusdam positis, aliquid aliud necessariò sequitur ab his, que posita sunt, eo quod hæc sunt. Et quod benè cum diffiniverit, probat. nam constat genere & differentia, quæ est vna ex conditionibus insinuatis diffinitionis: ergo est bona. Probatur antecedens: ly argumentatio ponitur loco generis, per quod convenit cum enthimemate, & exemplo; per ly in quo quibusdam positi, differt ab illis; in quibus conclusio sequitur ex una propositione: ergo constat genere, & differentia. Cæteræ particulæ, aliquid aliud, &c. denotat quod ex duab⁹ propositionibus, sequitur conclusio ab illis distincta; ly eo quod hæc sunt, denotant syllogismum esse necessarium ratione differentiæ: id est, quod consequentia sequitur necessariò ex maiori, & minori positis in modo, & figura.

Materia syllogismi vna est proxima, & alia remota; proxima sunt propositiones ex quibus constat, ideoque proxima dicuntur, quia proxime, & immediate deserviunt syllogismo, materia remota sunt termini ex quibus propositiones componuntur, ideoque remota vocantur, quia proxime componunt propositiones, & medijs propositionibus componunt syllogismum, & sic remotè, & mediatè illi pro materia deserviunt.

Circa quærendum autem quæ propositiones, qui termini sint materia necessaria syllogismi, aliqua est differentia adhuc inter Scholistas; apud illos hoc argumentari videatis. Nunc pro certo habete materiam syllogismi esse tres terminos, & duas propositiones, quod clare docuit Scotus q. 4. super librum Elenchorum; vbi comparans syllogismum circulo, hæc habet verba: Circulus vero nisi tam materiam sibi determinat, unde in quacumque materia reperiatur, sine forti, sine debili: dummodo circuli for-

ma

ubi saluetur dicitur circulus.. Similicer syllogismus duas propositiones pro materia sibi determinat, & terminus tertius, & idem haec ait: Ad illud dico, quod syllogismus deficit a ratione materiae, que ad syllogismum semper requiriuntur; que sunt tres termini, & duas propositiones, ut syllogismus a ratione syllogismi defuit. Item 1. posteriorum, cap. 2. dicit: Demonstrationem autem dicunt rationem, que scientiam generat. Sed in syllogismo tantum duas propositiones, scilicet, maior, & minor generant scientiam, quia consequentia enuntiat, quae generatur: ergo tantum duas propositiones sunt materiae syllogismi.

Vnde deducitur primo quod forma syllogismi est, quo ordinatio, & dispositio propositionum inter se cum medio, qua infertur conclusio. Deducitur secundo, quod omnis syllogismus componitur ex triplici propositione, quarum prima dicitur maior: secunda minor, & tertia consequentia. Tertio deducitur, quod in omni syllogismo, nec vitiosus sit tres termini tantum inveniri possunt, ex quibus unus dicitur medium deducendi conclusio. nem, aliud maior extremitas, extremitas minor aliud. Medium est, ille terminus qui ponitur in maiori, & minori propositione: maior extremitas est ille terminus, qui in maiori propositione ponitur cum medio: minor extremitas est terminus esse, qui ponitur cum medio in minori propositione, quod totum in hoc syllogismo inveniens; *Omnis homo est animal; Petrus est homo: ergo Petrus est animal, vbi ly homo, quia ponitur in maiori, & minori est medium, ly animal, quia in maiori ponitur cum medio est maior extremitas, ly Petrus, quia ponitur in minori cum medio est extremitas minor: hoc ordine servato facile efficies syllogismum.*

QVÆ-

QVÆSTIO TERTIA.

De divisione syllogismi.

PRIMA ergo divisio syllogismi est in affirmativum, & negativum: Affirmatus est cuius consequentia est affirmativa: Negatus est cuius consequentia est negativa: secunda est in syllogismū cathegorematicū, & hypotheticū: Hypotheticus est, puta constat utraque propositione, vel una tantum hypothetica. Cathegoricus est, qui utraque propositione cathegorica constat.

Dividitur tertio in syllogismū probabilem, seu opinativum, & demonstrativum, seu necessarium. Syllogismus probabilis est in quo consequentia probabilis ex præmissis sequitur. Syllogismus demonstrativus, qui demonstratio appellatur, sic describitur ab Arist. I. Thopis. cap. 1. est syllogismus constans ex principijs varijs, aut talibus, quæ exprimis sua cognitionis per aliqua vera, quæ est circa principium sumptserint: deest demonstratio est ratio constans, aut primis principijs, aut ex principijs necessarijs, & evidentijs ex quibus consequentia evidens, & necessaria deductio: talis est ista: omnis homo est animal; Ioannes est homo: ergo Ioannes est animal.

Demonstratio ergo ex Scot. quodl. 70. est duplex: alia quia, seu à priori, & est probatio effectus per suas causas: qualis ista: omne rationale est risibile; Petrus est rationalis: ergo est risibilis: Vbi probatur: risibilitas per suam causam, scilicet, per rationabilitatem, alia est demonstratio propter quid à posteriori, & est probatio cause per suos effectus: qualis ista: omne risibile est rationale; Ioannes est risibilis: ergo est rationalis: vbi probatur: rationalitas per suum effectum, scilicet, per risibilitatem.

Alius syllogismus dicitur sophisticus, vel apparentis: & alter topicus, qui idem est, ac probabilis, iam explicatus: syllogismus, ergo sophisticus est ille cuius consequentia, & si falsa sit apparenter deducitur ex præmissis, ut Vera, quasi est ista, lupus habet aures; Petrus habet aures: ergo Petrus est

C. lopus. Item syllogismus unus est perfectus, & imperfectus alius: perfectus, qui ut efficacius appareat nullo ulio indugit. Imperfectus est contra, quia ut perfectus appareat indiges ostendit, ut ad perfectum reducatur; alias species syllogismi potest videre apud AA.

QVÆSTIO QVARTA.

Quid, & quotuplex sit modus, & figura syllogistica?

FIGURA syllogismi est dispositio trium terminorum in ratione subiecti, & praedicati, & haec est triplex: prima est quando medium est subiectum in maiori, & praedicatum in minori; ut *omnis homo est animal*; *omne rationale est homo*: ergo *omne rationale est animal*. Secunda est in qua medium est praedicatum in maiori, & minori. Tertia est in qua medium est subiectum in maiori, & minori, quod totum declaratur hoc carmine:

Sub præ prima. Secunda bisque. Tertia bis sub;

Explicatione paragraphi antecedentis manente clarae omnes difficultates, quæ circa hoc carmen possunt reperiri. Modus syllogismi est dispositio secundum qualitatem, & quantitatem; modi syllogismorum sunt decem, & novem, ex quibus novem pertinent ad primam figuram, ad secundam quatuor; ad tertiam sex, qui sequentibus carminibus continentur,

I. FIGURA:

Barbara, Celarem, Dary, Ferio, Baraplitos;

II. FIGURA.

Celentes, Davitis, Fapesme, Frisseffomorum;

III. FIGURA.

Cessare, Camestres, Festino, Baroco.

Daraptim, Phelapton, Difamis, Datisi, Vocardo, Ferison;

In

Quæst. IV. Quid, & quotuplex sit modus, & figura syllog. 69

In quolibet ex dictis modis invenies tres litteras vocales denotantes, qui us, & quantis propositionibus fieri debet syllogismus an universalibus affirmativis, vel negativis, an particularibus, & haec invenies in quocumque figura iuxta dicta lib. 2. disp. 3. scilicet, *Affirmativa*, *Negativa*, & sic videndo quas litteras modus, in quo conficiuntur syllogismum, habet, quibus propositionibus conficies, & videndo cuius figurae. scilicet, agnoscas quomodo subiectum, & praedicatum conficies tuxta dicta in illo carmine: *Sub præ prima*, quod omne oculis vides conficiendo syllogismum in *Barbara*, quia igitur *Barbara* habet tres vocales *a*, *a*, *a*, syllogismus debet habere tres propositiones universales affirmativas, quia, *a*, denotat propositionem universalem affirmativam; & quia *Barbara* est modus primæ figuræ, subiectum maioris propositionis eluit praedicatum minoris, quia *Sub præ prima*: hoc ergo modo syllogismus conficitur: *Omne animal est vivens*; *omnis homo est animal*: ergo *omnis homo est vivens*. Sic de reliquis modis, & figuris fac.

Ex his, ergo omnibus quatuor priores concludunt directè, quinque posteriores indirectè, & ratio est, quia in quatuor primis maior extremitas praedicatur in consequentia de minori, & in alijs quinque praedicatur de maior minor, in qua disputatione stat directè vel indirectè concludere, omnis autem medi secundæ, & tertiae figuræ directè concludent, quia in omnibus maior extremitas praedicatur de minori: ex quo deduces syllogismos factos, in quinque ultimis primæ figuræ esse in perfectos factos autem in illis modis cuiuscumque figuræ esse perfectos.

Ex his autem extructura syllogistica est duplex principium per se notum notatum ab Arist. i. prior. cap. i scilicet, *aut de omni*, & *dicte de nullo*. Scit vero in primo dist. 2. q. 4. & q. 7. §. *Ad primum*, aliud principium anotavit, scilicet, *qua sunt adem unius tertio sunt eadem inter se*. Vtrumque carmen principium, coincidunt, quod tantum valet, ac dicere, quod illud, quod praedicatur de universalis, seu superiori debet praedicari de omni contento sub

tab illis, quod est *dicere omni*. Et illud, quod negatur de superiori de nullo inferiori sub illo contento debet praedisciri quod est *ne de nullo*.

Ex quibus principijs oritur vis, & modus privandi aliquid praedicatio de superioribus, & inferioribus, & formando syllogismos, v.g. vis probare praedicatum animalitatis de *rebus*? Vide h[oc] de homine in communi verificatur tale praedicatio, & hoc viso, dic: quidquid dicitur de homine in communi debet dici de omni contento sub illo (iuxta illud principium *dici de omni*) sed de homine in communi dicitur, quod sit animal: ergo praedicatum animalitatis debet dici de *Petro* contento sub homine in communi: sic de principio *dici de nullo* cogita.

Regulas, quas pro conficiendis syllogismis in qualibet figura A. traddunt, omitto; quia omnes modi cuiuscumque figurae suis litteris vocalibus illa insinuant, & statim regalis pro illis tradditis superfluent: pro syllogismo in communi his tamen observa proprietates. Primo quod conclusio sequitur deviliore partem, & sic si aliqua ex premisis est negativa, conclusio erit negativa, & si aliqua ex premisis facit particularis, conclusio erit particularis. Secunda est, quod aliqua ex premisis sit universalis, quia si utraque est particularis nulla consequentia sequitur formaliter, quia propterea dicitur, *quod de particularibus de re scienit*, quia non datur illatio formaliter.

Materialiter vero, & ratione materiae potest aliqua consequentia inferri, v. g. *aliquid vivens est animal*; *aliquid homo est vivens*: ergo *aliquis homo est animal*. Tertia, quod utraque premissa nunquam sit negativa, quia ex utraque negativa nil pro consequentia infertur; vt nullus *lapis est homo*; *Petrus non est lapis*, ex quibus nihil inferri potest pro consequentia, & tandem requiritur, quod medium in utraque premissis distribuatur.

Defectus syllogismorum latè aliqui agunt, sed breviter omnes hoc cārmen indicat:

Si deficias in proprietatibus terminorum efficies defectus syllogismorum.

Iteque omnes defectus syllogismi dimanant ex defe-

ctu

Et proprietatis terminorum, quia si deficies in quacumque ex illis deficies in syllogismo, vt patet in suppositione huius nominis *Apostolus* positus in hoc syllogismo: *Apostoli D[omi]ni sunt duodecim*; *Petrus*, est *Apostolus*, *D[omi]nus*: ergo *Petrus est duodecim*: en syllogismū defectuosum, & falso ratione suppositionis illius termini *Apostolus*, quia in prima propositione supponitur copulativè, in secunda vero disjunctivè; igitur ex defectu termini positi in syllogismo cognoscas omnes syllogismi defectus.

QVÆSTIO QVINTA.

De reductione ostensiva syllogismorum.

EX supra dictis constat tantum quatuor modos perfectos, & licet verum sit, quod omnes inferant consequiā, tamen, quia non concludunt recte, & in imperfectis non appetit bonitas consequentiæ ideo admittenda fuit ars, qua possint ad perfectos reduci, ad cuius intelligentiam

Noto primo, quod quatuor modi perfecti, sicut omnes imperfecti, incipiunt aliqua ex litteris consonantibus, scilicet, B. C. D. F. & hic modus imperfectus, qui incipit per B. debet reduci ad *Barbara*, & per C. ad *Celarium*, & per D. ad *Darij*, & per F. ad *Ferio*.

Noto secundo, quod in modis imperfectis dantur alias litteræ consonantes, quæ specialem important significationem, nempe, S. P. M. C. littera ergo S. denotat propositionem designatam per vocalem antecedentem convertendam esse simpliciter. P. convertendam esse per accidens. M. premisas esse transmutandas, ita ut ex maiori fiat minor, & econtra. C. denique denotat modum à tali littera designatum non posse per ostensionem converti. Quæ omnia clare demonstrantur in hoc syllogismo.

FA: *On ne rationale est sensibile*:

PES: *Nullus lapis est rationalis*.

MO: *Ergo aliquid sensibile non est lapis*;

Ft

Et magis clare appareat in his carmininibus sequentibus.

S. Vult simpliciter veritatem: P. Veritatem per accidens;
M. Vult transponi. C. Per impossibile duci.

Modus imperfectus iam assignatus debet reduci ad Ferio hoc modo, scilicet, convertendo maiorem per accidens, quia littera P. quae datur post A. hoc denotat. Rursus est necessarium, quod minor convertatur simpliciter, quia littera S. quae datur post S. hoc denotat, & denique opus est, quod maior convertatur in minorem, & econtra unde dicendum est.

FE: Nullus rationale est lapis.

RI: Aliquod sensibile est rationale:

O: Ergo aliquid sensibile non est lapis:

Similiter debet fieri reductio ostensiva in alijs modis, ut intuenti constabat.

QVÆSTIO SEXTA.

De reductione ad impossibile.

AD intelligentiam istius questionis duo sunt notanda primum quis sit modus perfectus, ad quem syllogismi modi imperfecti debent reduci: nam non omnes reducuntur ad eundem, sed unusquisque ad suum determinatum. Secundum quae ex praemissis in singulis modis sumenda sit simul cum contradictorio conclusionis syllogismi imperfecti ad concludendum in syllogismo perfecto contradictorium, vel contrarium alterius praemissæ?

Ad primum dicimus ad cognoscendum modum perfectum, ad quem reduci debet per impossibile modus imperfectus (id est in quo ex contradictione conclusionis syllagi-

Quæst. VI. De reductione ad impossibile. 73

syllogismi imperfecti, & vna ex praemissis illius construendus est syllogismus perfectus ad concludendum ne cessario contradictorium, vel contrarium alterius praemissæ concessæ, & consequentur ad educendum propter unum negantem consequentiam syllogismi imperfecti esse legitimam ad aliquod impossibile, quale est dari duo contradictoria, vel duo contraria simul vera) tres vocales confessas fuisse à Summulistis antiquis, quæ ad intentionem optimè, & valde utiles adsunt, quas hic propono:

Nesciebatis, odiebam, latare, Romanis.

Circa intelligentiam, & fructum harum vocum aliqua consideranda sunt. Primum vocis, scilicet, nesciebatis hæc quinque vocales, quæ suo ordine correspondent, quinque modis imperfectis, qui sunt in prima figura. Prima vocalis primo modo. Secunda secundo modo, &c. Secundam vocem, scilicet, odiebam habere quatuor vocales, quæ suo ordine correspondent quatuor modis imperfectis, qui sunt in secunda figura. Tertiam vocem, scilicet latare Romanis habere sex vocales, quæ suo ordine correspondent sex modis imperfectis, qui sunt in tertia figura.

Secundum considerandum est in predictis vocibus solum reperiri has vocales A, E, I, O. A, denotat modum perfectum, qui illi correspondent, deducendum esse (modo primo dicto) in Barbara, quia habet conclusionem affirmativam universalem. E, denotat modum imperfectum, cui correspondent, deducendum esse in Cesarem, quia habet conclusionem universalem negativam. I, denotat modum imperfectum, cui correspondent, deducendum esse in da y, quia habet conclusionem particularem affirmativam, O, denotat modum imperfectum cui correspondent, deducendum esse in ferio, quia habet conclusionem particularem negativam, & hoc quantum ad primum.

Quantum ad secundum dicimus quatuor imperfectos,

K

tos, & qui sunt in prima figura reduci ad impossibile sumpta contradictionia suæ conclusionis pro minori cum eadem majori prædicti syllogismi, qui reducitur, & quibus insertur contradictionium, vel contrarium maioris in modo perfecto, qui iuxta supra dicta illi correspondet.

Sex modos imperfectos, qui sunt in tertia figura reduci ad impossibile sumpta contradictionia suæ conclusionis pro majori cum eadem minori prædicti syllogismi, qui reducitur, ex quibus insertur contradictionium, vel contrarium minoris in modo perfecto, qui iuxta prædicta illi correspondet, quod his duobus carminibus significatur.

*Servat maiorem, variatque secunda minorem.
Tertia maiorem variat, servatque minorem.*

In modis autem indirectè concludentibus primæ figuræ non est communis regula pro omnibus. Nam *Barephon, dabis, f. p. mo fr. se. morum* reducuntur per impossibile, sumpta contradictionia conclusionis ipsorum pro majori, & facta minori ex majori, ex quibus insertur contradictionium, vel contrarium minorum in modo perfecto, qui iuxta prædicta illi correspondet non immediate, sed mediate: oportet enim, ut conclusio, quæ insertur prius convertatur, vel simpliciter, vel per accidens iuxta regulas conversionis supra assignatas. *Ceantes* verò reducitur sumpto contradictionio conclusionis pro minori, & facta majori ex minori, ex quibus insertur contradictionium in datij: qui est modus perfectus iuxta prædicta ei correspondens, non immediate, sed facta prius conversione simpliciter conversionis.

Hæc sunt, quæ observare oportet ad reducendos modos imperfectos per perfectos reductione, quæ appellantur ad impossibile, & ut clarius pateat ponamus exemplum in *ciffræ*, qui est modus secundæ figuræ:

CE:

CE: Nullus lapis est animal.

SSA: Omnis homo est animal.

RE: Ergo nullus homo est lapis.

Signatur consequentia admissa majori, & minori infertur contradictionum, scilicet, *al quis homo est lapis;* quæ pro minori debet poniri, & maior pro majori, & hic seduces syllogismum ad serio hoc modo:

FE: Nullus lapis est animal.

RI: *Aliquis homo est lapis.*

O: Ergo aliquis homo non est animal.

Et sic de cæteris observando, quæ dictum est in quæcumque figura.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De arte inveniendi medium.

OSTENSIS modis consistentibus, qui fieri possunt in qualibet figura, simulque modis reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos rectâ tyronibus traddere artem, qua proposita, quavis conclusione facile cognoscant invenire medium aptum ad eadem inferendam in modo utili, & consistenti; de qua arte agit Aristoteles in fine lib. I. prior. quod ut clara voce explicatus est enim res apud antiquos Summulistas adeò obstructa, ut non immerito pons asinorum appellata est) aliqua prælibata sunt.

Quod primum anotandum est, quid intellexit Aristoteles per illas voces *antecedens*, *consequens*, *et repugnans*. Quia ex eius explicatione sequitur clara lux huius questionis. Nam per vocem *antecedens* intelligit id, ex quo in bona consequentia sequitur aliud, & consequenter respectu illius potest esse subiectum in aliqua propositione;

ne, si sunt omnia inferiora non solum respectu suorum superiorum, sed etiam respectu illorum, cum quibus convertuntur, bene enim inferatur: *est homo: ergo est animal: est vivens: ergo corpus.* Per vocem *consequen-*, intelligi id, quod in bona consequentia inferatur ex alio: & consequenter respectu illius potest in aliqua propositione esse prædicatum. Sic sunt omnia superiora, non solum respectu suorum inferiorum, sed etiam respectu illorum, cum quibus convertuntur, ut animal respectu hominis, & vivens respectu tam hominis, quam animalium.

Per vocem *repugnans*, seu *extraneum* intelligit id, quod nec infert aliud, nec infertur ab alio, & consequenter unum, quod respectu alterius in propositione affirmativa, nec potest esse subiectum, nec prædicatum, sed hoc tantum illis competit ad invicem in propositionibus negativis, ut cum dicimus: *nullus homo est latus, & contra nullus lapis est homo.*

Secundo est notandum, quod solum sunt quatuor genera conclusionum, quæ inter se possunt in modis consistentibus trium figuratum, & ad quas inferendas necessarium est investigare medium, quod sit aptum simul cum extremitatibus (quæ sunt, quæ ponuntur in conclusione una subiectum, & altera prædicatum) ad prædictas conclusiones inferendas, scilicet, universalē affirmativam, universalē negativam, particularem affirmativam, & particularem negativam.

His prælibatis ad inferendam conclusionem affirmativam universalē, quæ solum in *Ba-harā* inferatur, sumendum est pro medio terminum, qui sit antecedens prædicati, & consequens subiecti, ut ad inferendam istam: *Omnis homo est animal.* Recte assumo pro medio *sensibile*, quia est antecedens respectu animalis, quod est prædicatum in dicta propositione, & consequens ad hominem (est enim superius respectu illius), qui est subiectum in dicta propositione:

BAR;

BAR: *Omne sensibile est animal;*

BA: *Omnis homo est sensibilis;*

RA: *Ergo omnis homo est animal.*

Et si volueris inferre passionem alicuius subiecti, erit congruens medium essentia, à qua dimanat, ut si quis vult probare risibilitatem de homine erit medium *attionale*. Sed quia hæc omnia labore perpetuo continguntur, ideo ingenium, & experientia pro unico remedio expostulat, ut sine arte ars inveniatur ab experientia artis magistra.

DISPUTATIO VLTIMA.

DE FALLACIIS.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit fallacia syllogismorum.

DIXIMVS iam quæstione 3. disputationis antecedentis, quod syllogismus sophisticus, sicut fallitus sit, apparet, ut verus, & quia potest apparere verus ratione alicuius fallacie in ipso commissæ, & quia fallacia potest esse in nomine, seu dictione significante rem, vel in re significata per dictiōnem, qua propter fallacia in communī, quæ est ars, seu modus decipiendi, & prætendandi, quod non est, ac si esset, dividitur in fallaciā dictiōnis, & in fallaciā extra dictiōnem de quibus.

Fallacia dictiōnis est in qua causa apparentia oritur ex dictione, seu ratione. Quæ habet sex species, scilicet, fallacia æquivocationis, amphibologiae, compositionis, dubitationis, acenitus, & figuræ dictiōnis. Fallacia æquivocationis est deceptio præveniens ex æquivocatione dictiōnis, talis est fallacia

cia huius syllogismi: *omnis canis est quadrupes; fidus est canis: ergo fidus est quadrupes*, quæ consequentia est falsa ex & paucitatione illius nominis *canis*.

Fallacia amphibologix est deceptio proveniens ex multiplici significacione, seu sensu dictioris. Talis est fallacia huius, syllogismi: *Hic liber est alius; sed Ales est alius; ergo hic liber est Ales*. Vbi ly alius habet dupl icem sensum, scilicet, quod sit alicuius possidentis illum, vel alicuius, qui illum composit. Et hæc fallacia distinguitur à primi secundum Scot distinct. i. super Elenchos, quia hæc semper fit in dictione complexa; illa vèr in incomplexa.

Fallacia compositionis est deceptio proveniens ex entitate, seu compositione sensus dictioris, qualis est ista: qui potest deambulare deambulat: claudus potest deambulare: ergo claudus deambulat: quæ consequentia est falsa, quia componitur in syllogismo esse claudum, & deambulare, quod in sensu composito est falsum, & impossibile. Fallacia dubitationis est deceptio proveniens ex dubitatione sensus dictioris. Talis est ista: *Sedens non potest stare; Petrus sedet: ergo Petrus non potest stare*, quæ consequentia est falsa in sensu diviso, & maior vera in sensu composito, debet ergo ex maiori concessa in sensu composito consequentia in sensu composito inferri, nec sit fallacia dubitationis.

Fallacia acentus est deceptio proveniens ex variatione acentus dictioris. Talis est ista: *populus rideat, & festinat: arbor est populus*; ergo *arbor rideat, & festinat*. Quæ consequentia est falsa ex divisione acentus illius dictioris *pop.*, quia si prima syllaba acentus est brevis, significat populum, id est rem publicam, de qua verum est, quod rideat, & festinat, & si acentuetur longe significat arborem, quæ in Hispania significat *alamo blanco*, de qua falso est, quod rideat, & festinet. Fallacia figuræ dictioris est deceptio proveniens ex similitudine à & unis in figura. Qualis est ista *res publica est populus; sed publica res est res publica*; ergo publica res est po-

populus, quæ consequentia est falsa ex similitudine figuræ illarum dictiorum, *res publica, & publica res*. Quæ ita similitudinem habent in figura, quod videatur idem sonare, & ideo appareat consequentia vera.

Fallacia extra dicti nem est in qua causa apparentia oritur ex re significata per nomen, seu dicti nem huius fallaciæ. Quæ habet septem species, scilicet, fallacia accidentis de secundum quid ad simpliciter, ignorantia elenchi petitione principij. Fallacia consequentis de non causa, ut causa, & plurium interrogationum, ut Unius. Ex quibus fallacia accidentis est deceptio in formula syllogismi proveniens ex apparente unitate diversarum rerum. Talis est illa: *homo est species; Petrus est homo: ergo Petrus est species*, quæ consequentia est falsa, & infertur ex eo, quod appareat, quod *homo & species* sunt idem.

Fallacia de secundum quid ad simpliciter est deceptio proveniens ex eo, quod dictum simpliciter, & dictum secundum quid apparent idem. Potestque dupliciter committi. Primo arguendo affirmativè de dicto secundum quid ad dictum simpliciter: talis est ista: *imago est homo pictus: ergo imago est homo*, quæ consequentia est falsa, quia infertur ab homine secundum quid, qualis est *homo pictus*; ad hominem simpliciter, qualis est *homo absolute*: secundo modo arguendo negativè à dicto simpliciter, ad dictum secundum quid, qualis est ista: *imago non est homo pictus*, quæ consequentia est falsa, quia infertur simpliciter ad hominem secundum quid.

Fallacia ignorantia elenchi est deceptio proveniens in consequentia ex apparenti contradictione præmissarum. Talis est ista: *Petrus ambulat in foro; Petrus non ambulat in domo: ergo ambulat, & non ambulat*, quæ consequentia falsa infertur ex eo, quod ille præmissæ *Petrus ambulat, & non ambulat*, apparent contradictione opposita fallacia petitionis principij est deceptio proveniens ex probacione incerta per magis, aut aque in certum. Talis est si probes Petrum esse rationalem hoc modo: *Petrus constat rationalitate: ergo est rationalis*, quia æque incertum

tum est Petrum constare rationalitatem, ac esse rationalem; Fallacia consequentis est deceptio proveniens ex argumentatione a superiori ad inferius affirmativa. Talis est ista: est animal: ergo homo, quæ consequentia est falsa, quia non valet a superiori ad inferius affirmativa: oritur autem hæc fallacia ex apparenti convertibilitate hominis cum animalibus, quod videamus convertibilitatem animalium cum homine Fallacia de non causa, ut causa est deceptio proveniens in consequentia ex apparenti causalitate præmissarum. Hæc fallacia oritur ex eo, quod cum præmissæ sint causa probabilitatis conclusionis aliqua præmissa falsa, que causa probabilitatis non sit apparente esse causa. Talis est ista: homo est animal, Oleaster est homo: ergo Oleaster est animal. Cuius consequentiaz probabilitatis causa videtur esse illa minor Oleaster est homo, quæ cum sit falsa, nullo modo potest esse causa probabilitatis illius consequentiaz: demum fallacia plurium interrogacionum, ut unius, est deceptio proveniens ex simultate plurium interrogitorum cum una interrogacione. Talis est hæc, si interroges simul an Petrus sit homo, & equus, & respondeas tibi quod si infertur hæc consequentia: ergo Petrus est equus, quæ consequentia est falsa, & infertur ex simultate illarum plurium interrogacionum, scilicet, an sit homo, & an sit equus.

Distinctiones, quibus communiter in argumentis vtimur.

Pro complemento huius Logicæ parvæ, & pro utilitate tyronum notate distinctiones, quibus communiter vtimur. Prima est formaliter, & materialiter: formaliter dicitur quando aliquod prædicatum convenienter subiecto ratione alicuius formulæ, quæ intrinsecè invenitur in ipso, & prædicatum rationalitatis, quæ invenitur in homine: materialiter dicitur quando prædicatum convenienter subiecto ratione materia, non vero formæ, ut cum diciatur albus materialiter est dulcis, idest eadem materia, seu res, quæ est alba est etiam dulcis. Secunda distinctio est

reduplicativè, & specificativè: reduplicativè dicitur, quando prædicatum reduplicat supra formam subiecti, ut cum dicimus Christus in quantum homo est creature; specificativè dicitur, quando prædicatum appellat supra materiales, & abolutas entitates subiecti, ut dicamus Petrus est corporeus.

Tertia distinctio in communis, vel ut sic, significat enim conceptus communis in confuso, & in communis apprehensionis, ut quando dicimus: homo vel si est risibilis, idest, rationi communis hominis convenienter risibilitas. Quarta, distinctio est efficaciter, virtualiter, seu eminenter: efficaciter dicitur extructura inter fabricatorum calorem, & rem fabricatam. Virtualiter dicitur quando effectus continetur virtute causæ ut rosa in rosato tempore hiemis eminenter est, quando effectus continetur in virtute aliæ, cuius perfectiori modo, quam in se ipso, ut creaturæ continentur in Deo, in quo sunt perfectiori modo, quam in ipsis.

Quinta distinctio est in actu, & in potentia. In actu est quando res est actu existens in potentia est, & contra, quando res non actu est, sed habet aptitudines ad essendum, & sic dicimus Petrus effet Episcopus in potentia, quia potest habere Episcopatum. Sexta est absolute simpliciter comparative, seu respectivè. Absolute, & simpliciter quando prædicatum verificatur de subiecto in esse sine comparatione ad aliud: ut homo absolute dicitur animal rationalis: comparative, seu respectivè dicitur, quando prædicatum verificatur de subiecto in comparatione ad aliud; sic homo pusillus potest dici magnus respectu enanti, ubi non per se, sed per comparationem dicitur magnus.

Septima est per se, & per accidens. Per se dicitur, quando subiectum ex principijs suæ naturæ habet aliquod prædicatum, sic homo dicitur per se rationalis: per accidens dicitur quando aliquod prædicatum convenienter accidentaliter subiecto, sic homo per accidens est musicus. Octava distinctio est, ut quo, & ut quod: ut quod dicitur, quando aliqui res denominatur ab aliquo; sic intellectus

lectus dicitur intelligens ut quod, ut quo dicitur illa res
qua dat talem denominationem, ut intellectio à quo in-
tellectus denominatur intelligens.

Vltima distinctio est positivè, negativè, & privativè
positivè dicitur quando aliqua res est talis ab aliquo for-
ma existenti in illa. Sic studiosus est positivè bonus. Ne-
gativè dicitur quando subiectum caret forma sibi indebi-
ta, & repugnante, sic lapis dicitur negata visus: denique
privativè dicitur quando subiectum caret forma sibi debi-
ta, ad quam dicit aptitudinem, & potentialitatem. Sic cæ-
cus dicitur privatus visus ad quam est in potētia. Et hæc
de distinctionibus dum alij alias ex proprijs locis disca-
tis. Et hæc de tractatu Logicæ parvæ ad laudem B. M. V;
cognomento de Alt:gratia, & insignis effigiei Crucifixi
Domini nostri Iesu Christi de Zalamea, in ea VI.

Ianuarij , anno Domini
M.DC.XCII,

L A V S D E O,